Bad Kane Ruh Ka Dei Nadub Jyllew Ka 'Sei Ka Sur Kren Blei Na Shyntur Briew !

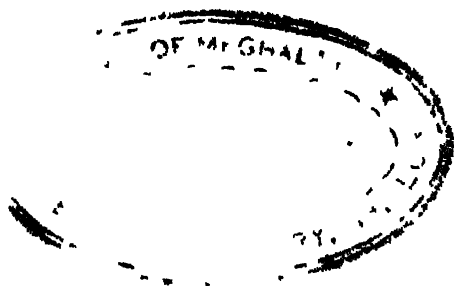
Ki Laiñ Kham Khraw Ban Ka Taj Mahal

'KA TAJ MAHAL NGAM LAH BAN THAW PHI PAT, NGA LA THOH BAN I KONG MUM PHIN KHRAW ! ......'

Jerome K. Diengdoh

Ki Laiñ Kham Khraw Ban Ka Taj Mahal

Jerome K. Diengdoh

: KI LAM KHMAT:

			Sla
I	Ki kyntien kynpham	K. S. Nongkyrih :	1
II	Ki kyntien ia Khublei	J. K. Diengdoh :	5

: Ki Poim :

1	Ki laiñ kham khraw Ban ka Taj Mahal.	32
2	To ngin ia kmen Ha la Rympei.	44
3	Ka Ïing shem Jynjar.	48
4	Ka Sawangka kren wei Briew U Lot.	53
5	Ka Sawangka kren Wei Briew u Bijar.	56
6	Ka Phla Jingieid.	65
7	Ka Sur Ballad Jong U Samla.	72
8	Ki Dei ki Baieid Tam.	75
9	Ha ka Synduk shuwa Ban Rah Noh.	81
10	Ka Ri Jong nga.	85
11	Pha Dei ka Ri Jong-nga !	88
12	Ha Duh ka Ïing ki Sur Rwai.	100
13	Ka Horatian Ode Ia u 1999.	103
14	Epilogue.	113

Ki Kyntien Kynpham

I Bah Jerome K. Diengdoh i la sdang ban thoh poitri naduh ki snem 1970 ter ter. I la pynmih ia ki lai tylli ki kot poitri kynthup ia **Ki Mieng Pynpang Mynsiem**, **Synjaw Ummat** bad **Ki Ode ka Dohnud**. Kumba i la} thoh ha ka 'bio-data' jongi, kane ka thup poitri mynta ka kynti, kata **Ki Laiñ kham khraw ban ka Taj Mahal**, ka kynthup ha ka ia ki jait poitri kiba dang kham duna ha ki poitri Khasi. Kine ki long ki 'dramatic monologue', ki 'elegy' bad ki 'satire'.

Haba pule ia ki 'dramatic monologue' nga sngew ba i Bah Jerome i dang donkam ban kham pynjanai ia ki ha ki katto katne ki liang khamtam lei ha kaba ia dei bad ka kamram jong kum kine ki poim ban pynpaw pen ryngkew ia ka jinglong jong u nongkren ne u 'poet persona' ha ka poim bad ruh ia ka jinglong jong u ne ka briew ia kiba u nongkren u khana.

Kan jin da la kham bha ruh lada i Bah Jerome in pynpaw ia la ki jingsngew bad jingmut jingpyrkhat ha katto katne na kine ki poim lyngba ki 'simile', ki 'metaphor' ne ki jingpyniasyriem dur ba lah ban ïoh na ka litereshor ne kolshor jong ka jaitbynriew lajong, khlem da hap ban shim kylliang na ki litereshor ne kolshor jong ki Greek, ki Roman bad kiwei pat ki jaitbynriew, kumba i la leh ha ka poim ***dramatic monologue***, **Ka Phla Jingieit**. Ñiuma, ia ka jingshim kylliang dei hi ban shim haba ym don la ka jong bad kum kane ka jingshim kylliang ka lah ban pynphuh pynphieng ia ka poitri da kaba pynpaw ia ka jingnang jingtip u nongthoh. Hynrei ha kajuh ka por, lada shim ia ki jingpyniasyriem dur na ki

litereshor ne kolshor kiba la pyndonkam bad ïai pyndonkam da ki nongthoh bapher ka pyrthei (kum ka jong ki Greek bad Roman) ka lah ban pynblad pynban ia ka poitri, khamtam haba kum kine ki jingpyniasyriem dur kim don bynta ei ei ha ka imlang ka sahlang jongngi kum ka jait bynriew bakyrpang.

Ngan jin da la kham sngewtynnat ruh lada ngan ïohi ia i Bah Jerome ba in nym da ai ka bynta kaba kham kongsan eh ia ka 'rhyme' ne ki jingiahap tara ki kyntien. Lada leh kumne ka long ka basuk eh ia u myllung ba un kylla long pynban u mraw jong ka tara bad ban duh noh ia kiwei pat ki jinglong bakongsan ka poitri, kiba iarap ban pynpaw ia ki jingshem, ki jingsngew, ki jingpyrkhat bad ka duriap u myllung da ki ktien ne ki dur kiba long kum ki khnam kiba suh beit phiak sha u sohpdung.

Da kitei ki jingkynthoh ngam shym la mut pat ban len ba ki don ki poim ha kane ka thup kiba sngew dei shisha ban ïaroh. Kiba kham shon eh ha ka mynsiem jong nga ki dei ki 'satire' bad kiwei de ki poim kiba don ia ka snap 'satire' ki kynthup ia ka poim kum "Pha Dei ka Ri Jongnga!", "Ka Sawangka kren Wei-Briew u Bijar", "To Ngin Ïa Kmen Ha La Rympei" bad kiwei. Ha kine, i Bah Jerome i la pyni shisha ia ka sap ka phong kum u myllung uba da iohi ia kaei kaba u peit bad uba da shemphang ia kaei kaba u thoh. Ym kum katto katne ki nongthoh poitri Khasi, kiba shu thoh ramia tang ia ka jingieit bad ka jingitynnat ka mariang khlem da pynkit ha ki ia ki jingmut bajylliew kiba iadei bad ka jinglong ne jingim briew; i Bah Jerome, kumba long lem kiwei ki nongthoh 'satire', i la ai ia ki jingkynthoh jong i halor ka

imlang sahlang bad i la pyrshang ban pynïeng rasong ia ka tip briew tip Blei, kata, ia ka bahok, ka babha bad ka bashisha. Dei da kumne ba ngi lah ban ong ba i Bah Jerome i la pyni ialade kum uta u 'realist' bad ki 'satire' jongi ki long kum ka iit khmih da kaba ngi lah ban bishar ia ka imlang sahlang bad ka longbriew manbriew jongngi kum ka jaitbynriew Hynñiewtrep.

Kum u nongthoh 'satire', i Bah Jerome i la bud ia ki jinghikai u Horace bad i la thoh ia ki poim jongi ha ka rukom bashisur, ka basuk bha ban ïoh kem. Lyngba kine ki poim i la ai ki jingkynthoh halor ka imlang sahlang, halor ki kam bad ki jinglong briew, da ka sur ka bajem. Im shym la kren khor ne kren than ïano ïano ruh, hynrei i la siat pharshi, i la wohñia bad thoh shaphang ki nongleh bakla ha kata ka rukom ba ki nongpule kin sngewngiah bad rkhie beiñ ia ki. Kum ka nuksa ngi lah ban peit ia kine ki laiñ harum:

Ngim don sngew mynsiem shipara
tang u saipan ngi thew un khia :
ngi dei u lok
jong u Shylok !
Matlah nga 'i ban tieng ngim tieng
lada dam ruh na ka map shisien !
Ba shah ïuh-roit samla ka Ri
ba ïap byndi ban im ma-ngi,

. . . .

Mat ïap ba ïap, ngim sngew salia
ngi tem rwai-shad jam leit bam-khana,
ngi beiñ ka khynnah pynkhih shnong

kok-khai, ka ïoh bainong !
Ngi thoh-thad kotkhubor nongwei
ia ngi ban ïoh rkhie thap-kti beiñ kiwei,
ym tip raiñ shuh, pynban sngew hieng
jaiñ 'poh dak snam ban thad khmat ïing !
Nangta sa ïoh sien ka khusnam :
ka pisa-snam
wat pharisi ki ran ka kjat
por b'u Judas ha ki u lympat!

Te kan long kaei kaei ka ban ai jingmyntoi shibun ia ka litereshor Khasi lada kiwei pat ki myllung kin leh kumba la leh i Bah Jerome, kata ban peit nuksa na ka rukom thoh ki myllung Khasi ba thoh poitri ha ka Phareng, bad pynlong ia ki jingthoh jongki kiba pun da ki jingmut bajylliew bad kiba iadon bynta ne iasnoh bad kiei kiei ki jingjia kiba ngi shem na ka sngi sha ka sngi.

Tarik : 6.5.2000
Jaka : Shillong

KYNPHAM SING NONGKYNRIH
(Lecturer, English Literature)

Ki Ktien Ia Khublei

Ha "Ki Ktien Ai Mynsiem" na ki Ode Ka Dohnud mynshem snem nga la kular ba ngan sa ia-kynduh kham kloi bad phi lyngba kawei pat ka thup poitri, kumta nga la bat ia la ka jubanlak ba nga la thoh lyngba ka song poitri: Ki Laiñ Kham Khraw Ban Ka Taj Majal ha kane pat ka kynti kum ka jingai-khublei ia phi ki nongpule bad ia une u 'millenium' thymmai, u 2000 snem.

Khlem da kren kyllaiñ khongpong ktien shuh nga kwah ban phla ba teng-teng haba nga shong mutdur marwei nga ju lyngngoh ba kuno ka por ka la ïaid sted haduh katta katta bad nga la dep shon ia ki 4 tylli ki thup poitri ban long kum kata ka jinghiar-ïohpateng ka jaitbynriew junom. Hynrei, sngewsih ban ong pat ban kha long u myllung khasi ka long ka bym da bhabok than hapdeng kum kane ka im-lang ka sah-lang ba mynta. Shisien, u kpa jong u John Keats u la tied bad sympat tyngeh ia la u khun ba dang khynnah namar ba u shem ia u ba u mlien ka shong marwei ban thoh poitri, u kpa u J. Keats u sngew ba ki myllung bunsien kin kut ka jingim ha ka jingduk bad jynjar sah. U John Keats bapli u la hap pan map bad ka ïam kumne :

Father, father mercy take,
Verses I shall never make.

Ban kynmaw pat ia ki ktien u Blei lyngba u Matheus, lynnong XXV, 14-30, nga sngew pap ban tep noh kum uta uwei na ki lai ngut ki shakri, hapoh khyndew ia kaei ba u kynrad u la ai khnang ban kyntiew, ym ban buhrieh khapnap,

ia ka burom jong uta u Nongai sbun kylliang katba dang shakri hangne khnang ha ka bishar khatduh ban ym shah dumok :

'Ko shakri jaipdeh bad bymlarkam ! '
ne, 'Te mynta, to knieh noh na u ia ka talen ... '
Bad ha ka bishar Blei khatduh :

" Ia une u shakri bymlarkam pat to shop-noh ia u shabar ha ka jingdum, hangta un sa lynñiar bad kyriat bniat."

Ñiuma, ym dei ban klet ruh ha kajuh ka por ia ki ktien ksiar u Jisu Khrist hi : " Lymne bret ia ki mawkordor hakhmat ki sniang. "

Ka jingsngewnguh ba nyngkong, namarkata ka leit sha ka bor pynïaid na bneng halor kine ki saw tylli ki kot thup-poitri ba nga la pynmih naduh u 1978 bad kiba nga dang ïai-thoh shuh katba ka mon u Blei na neng bad ka borbriew ha tbian ki dang kyrshan bad kynpham lem.

Ka Jingkylla Ka Por Thoh Poitri

Ka por ka jingthoh poitri jong-nga ka la pynsngewjur ba ka jylli ka poitri ka dei ka poitri nylla ne kita ki poim 'ivory tower' bad ka jingong jong u John Keats, "We hate Poetry that has a palpable design on us," ka la pynshong lyngngeit bha ia nga ha kane ka seng-khan seng -pyrkhat. La mut ba dei tang ki kynja 'pure poetry' ba dei ban rung hapoh lympung ka poitri bad kiwei ki jinglong stait bym dei ki symboh poitri nylla kumba thoh ki myllung kyoh-mynthi ne 'Satire' naduh

ki 2000 snem mynshuwa da ki nong Roman kum u Persius, u Horace bad u Juvenal dei ban kynthup shabar u sawpud ka poitri.

Ynda la pule ia ki jingpyrkhat u Pablo Neruda, u myllung na ka ri Chile bad u ba la ïohpdiang ia ka 'Nobel Prize' na ka bynta ka thoh poitri ha u 1971, uba la ong ba u ïeng namar kita ki jait poitri:

"Corroded as by acid, by the toil of hand .... like the wheels which have travelled long dusty distances."

Ka kynthoh shongsbai jong u T. S. Eliot ba u myllung ba khraw borabor u buhrieh ïalade ne ban pynmulot ia ka khim sngew shimet - "a continual extinction of personality" hapdeng jinglong salonsar ne u myllung - nongthoh u dei ban don kata ka bor bym lah ka mut-dur briew ba la pynpaw shynna bad jylliew da u Shakespeare bad katto katne da u John Keats ha ka jingthoh bakordor jong ki lyngba kata ka kynja bor : 'Negative Capability' kumba thoh u John Keats ha ka shithi, 21.12.1817 bad ka jingai lekshor u P. Neruda ha New York ba ïadei shaphang ka jingim jong u kum u myllung:

Nga kyntait ia kum kata ka jingim ka bym don
Ka jingsngew ia ka apot ka jaitbynriew la jong . . . .

Bad kitei ki ktien ki la ktah shon shap kum ia u briew kylla bamut. Kumta, phin sa shem ba jan ha man ka laiñ poitri hangne ki kren 'tah matïong paw byrngut byrnget ha ki ktien poitri ia ka lymbiang lymboit ka jaitbynriew ka juk mynta lyngba ka shap barieh ka kyoh - mynthi. 'Ka Horatian

Ode Ia u 1999,' kaba nga sngew ka dei ka *Pure Poetry* badap rynïeng da ka mynsiem ka ***emotionalism, romanticism*** bad ***sublimity*** ruh kam lah lait pat na ka jingsnohbah - rieh ka siat pharshi ne 'irony', kumne:

Kum ïing ïap-miet hangne
Ngi dih, khalai, ia rkhie . . . .

Wat ka pyrthei poitri jingieid jong ka 'sawangka kren-wei-briew' (Dramatic monologue) kam lah khlem siat matïong ia ka jinglong khristan jong-ngi mynta:

To ieid ym tang ban khmih ïoh-nong
'Ti - diang kan tip aïu ka leh ka mon
Kum jingieid leit ïingmane tang ban ia dep
Ba tieng ïoh duh shah tep h'u lum jyntep !
(Ki laiñ kham khraw ban ka Taj Mahal)

Ka Ïit Khmih Ka Jaitbynriew

Nga sngew ruh ba dei da ka snap *satire* ba u myllung u bat ia ka ïit-khmih khnang ban pynphalang ia ka jor ka jinglong briew ba shisha kumba ngi da shem bad kynduh ha man ka khyllip - mat.

Hynrei, ym lah ban len pat ba ka poim ba don kata ka mynsiem hikai *didacticism*, ka siat pharshi ne long *satirical* katno katno ruh kam lah ïaid lait pat na ka jinglong kaba sngewktah mynsiem ne kata ka kynja 'romanticism'. U Alexander Pope, uwei na ki myllung siat pharshi ne u

satirist bakthang ktien tam kumba u la pynpaw ha ka poim Epistle To Dr. Arbuthnot hynrei um lah ïaid lait ne kiar ia kane ka jingsngew byrshem - mynsiem ia la ka kmie ba-ieid tam ba u sumar sukher bad pynpalei ia ka hapdeng ka jingpang ha shuwa ban khlait - khmat na kane ka pyrthei kumba u la thoh tympang mynsiem kumne :

With lenient art extend a Mother's breath,
Make Langour smile, and smooth the bed of Death.

Kumjuh ruh kumba nga la thoh ha 'Ki Ktien Lam Khmat' ha ka kot poitri 'Synjaw Ummat' ba ia ka poitri don jinghikai "dei ban buhrich jylliew katba ngi lah da ki rong ki rup i - thiang jong ka 'Emotion' bad hapoh ki thapniang baïar jong ka 'Imagination', kiba dei hok ki atiar bah ka poitri shisha". Bad kane ka jingsngew ka dang shongkhet haduh mynta ha nga shimet

Lada ki nong Bilat ki don ia ka "The Waste Land' ha kaba u T. S. Eliot u la thoh thad haduh ban pynpaw ka ryngkhiang tyrkhong ka ri :

And the dead tree gives no shelter, the cricket no relief

And the dry stone no sound of water.
Ne ka jingim kaba threw pohdor :
And walked among the lowest of the dead.
Bestows one final patronising kiss,
And gropes his way finding the stairs unlit.

Kumta, nga ruh ha la ka jingpyrshang ba sngewrit nga la thoh ia ka 'Pha Dei Ka Ri Jong-nga!' bad 'Ka Sawangka Kren Wei-briew u Bijar' bad kiwei kum ka dur ïit khmih jong ka

jaitbynriew ba mynta. La thoh ia ka 'Pha Dei Ka Ri Jong - nga!' ha ka dur laiñ kham pher namar la shem ba ynda la ribais bunsien bunwat ia kane ka poim ha ka dur ka 'regular verse' ki saw kamra ne sien kynnoh kumba nga la thoh ha shuwa nga shem ba kane ka poitri ba jrong kan hap ha kajuh ka apot ne ka shangkawiah ka jingbtai kumba la ngat ki myllung Khasi ba - paw ha ki *lyric* ba - jrong jong - ki, kum u Soso Tham ha 'Ki Sngi Barim U Hynñiew Trep' bad u Fr. H. Elias ha 'Ka Saron Ksiar' na 'Ka Hamsaia Ka Por'. Kumta, ngam banse shuh ban pynkylla noh ia kane ka poim sha ka kynja laiñ laitluid na ka jingshahteh shahkhum ha kijuh ki mitar kyntien ne 'Syllable'.

Ki stad ka poitri ki la ïai ong ba ki poitri kuju ne ***blank verse*** bad ki poitri laitluid ne ***free- verse*** ki kham don kata ka bor pynpaw ne 'express' kham janai ia ka jingsngew u myllung. Ñiuma, ym lah khlem ong ruh ba ka jingdon ki kynja tara ka pynbang ia ka jinglong ka poitri, khamtam ki poim Khasi. Kum ka nuksa, ka sur phawer ka thymmei ka poitri Khasi naduh myndangkulong, la pynsngewtynnat bad pynkhie - im jur da ka jingïaishoh ki tara ba ïahap tar ha ki jingmut ba - thew ba long kum kata ka sawa ba sngewbang pynkyndeh shadem sah ia ki nongsngap.

Ym pat da slem eh, hapoh kane ka shisnem, ha kawei na ki lekshor i Kong Christine Tham jong ka I..G.N.O.U. ha shuwa ka 3 baje noh phai sngi ei - ei, katba i dang batai na ka A.I.R., Shyllong, shaphang ka ***modern poetry,*** la don uwei u rangbahbriew ba-shlur uba la pynthut ia ka lekshor jong - i lyngba ka phone ban ong ba kum u nongieid bad uba ju

smat ka pule poitri ba la kham slem u sngew ba ki poitri don tara ki kham pynsngewbang bad pynkyndeh dohnud ia u ban kita ki ***blank verse*** bad ki ***free verse*** . . . . .

Halor katei ka jingkren uta u 'rangbahbriew dang don pat ka sakhi pynshisha kaba kham skhem shuh ban ong ba wat hapdeng katne ka bor tyllep umsaw-jynrat naphang bad ba-thnem ka thoh 'free' bad 'blank verse' ym don shuh ban sah khyrdong ban sngew pat ia kita ki poitri-tara? Ki ***traditional*** ne ***Conventional poem*** ki dang shong syaid hi ha ka dohnud jong ki babun balang bad ban ïai im katba dang don mano-re ba dang thoh bad mano-re ba dang pule poitri hapdeng jong-ngi. Kum ka jingbannia skhem shuh ia kane ka mat, u Dom Moraes, u myllung nong India ba la thoh bun ki poim phareng, u kubur ba ban thoh ki poitri don tara janai kam long kaba suk bad ka long kaba jyrwit haduh katta ia u myllung ba un ïai bat sah ne pynneh ia ka bor sngewtynnat ki tara ne kita ki ***rhyme scheme.***

Kumba ia bteng biang ia kane ka phang kren, ha nga hi shimet ngam da sngew iahap jingmut bad ka jingiasngewthuh i Dr. B. L. Swer, Khasi Deptt., N.E.H.U., ia kaei ba i la khlei ha ka sngi 8.1.2000. ha ka jingialang Annual General Council & 20th Anniversary ka Khasi Authors' Society haba i la ong : "Mynta ka jingthiah ka mon jong ka pyrthei baroh kawei ka dei ha kane ka dur thoh. Kumba iohi ngi kham don ki myllung ka free-verse kiba thoh ha ka English bad tang shi troh ha ka Khasi . . . .'

Hynrei, ban thoh ***free-verse*** kam long kaba suk bad bun, nga ngeit, kin shah ïalam bakla lada kin shu bud matlah ba

ki i-suk ban thoh ia kum kane ka jait poim. Shisien, kawei ka myllung, V. Nabar, bad kaba long ruh ka professor poitri jong ka Bombay University ka la buh ia kane ka jingkylli: 'How free is free-verse ?' Kane ka la dei ban pynshong pyrkhat ia ki myllung kwah thoh *free-verse*, khamtam haba ka la pynshai: "Free Verse, contrary to popular belief, is not a whimsical method."

Kum ka nuksa halor ka jingpynshongnia, ngi shem ba don bun na ki myllung pawnam pyrthei ka 20 spah snem ki khlem da bud tynneng ia ka stail *free-verse*; u W. H. Auden u la thoh bun ki poim kyohmynthi ba sngewtynnat jong u kum ka 'Song for New Year'; ki *War Poets* ka Bilat wat la ki la thoh kynthah btiar haduh katta katta ruh ia ka juk jong ki, kim ju salia ia kata ka *free-verse*. Wat u Robert Frost ka Amerika uba la khlad noh ha u snem 1963 um ju pyndonkam ia ka *free verse* pynban bunsien da ka *iambic metre*. Kawei na ki poim jong-u, 'Stopping By Woods On A Snowy Evening' kaba u la thoh ha ka dur ka tara ba syriem ia ki ***nursery rhyme*** kaba da i-suk hynrei ba la pynum mynsiem hun pat ia ki 'riewkhraw pyrkhat jabieng bad ki nongïalam ki million ngut kum u pt. Jawahar Lal Nehru bad dei ka dkhot laiñ khatduh jong kane ka poim ha u Jymmang 27, 1964 la lap na ka miej ophis jong u ba shuwa ba un dkut mynsiem u la thoh - ieid biang da la ki shympriah-ti la-jong ia ki juh ki dkhot-laiñ khatduh jong ka 'Stopping By Woods...

The woods are lovely, dark and deep,
But I have promises to keep,
And miles to go before I sleep,
And miles to go before I sleep.

Nangta sa u J. F. Kennedy, u President U.S.A., u ju leid ban pule bunsien ia kitei ki juh ki dkhot poitri ha ki por u leit sha man ki jingïalang ba donkam; bad u la da sngew shon shisha haduh ki sngi un shah dkhat jingim kynsan ha u Kyllalyngkot, 1963.

Ia kitei ki 'riewkhraw, kitei ki saw laiñ ki kham kordor bad shongkun shibun shah ia baroh ki poitri khur khusnam ha kane ka pyrthei sngi ka bishar briew - lymbiang.

Bad nga don ka jingngeit ruh ba kin pynmyllung mynsiem shuh ia ki longdien kiba dang ïai-wan wat hapdeng ka juk ka jingkylla, ki *experiment* ba-pher ki bym lah jer.

Ki Nongpule kim dei ban sngewthuh bakla ba wat ki ***traditional poetry*** kum ki ksan-thma jong u Homer: Ka Odyssey, ka Iliad ba la saiñ dur ha ka ***iambic hexameter*** kata ha ka 6 kamra ne phut bad ka 'Paradise Lost' jong u John Milton lyngba ka 'iambic pentameter' ka 5 phut ne kamra ha man ka laiñ jong ka ksan-thma ne epik jong - ki kim lah pat ban pynsngewbtai namar ka shong eh ha ka jingtbit u myllung ban pynjah ia baroh kita ki jingsngew-ngiah ba shoh lwait lyngba ka jadu ki jingiahap shnok, jingtam ne pynduna ktien, peit kum kine ki laiñ na ka Paradise Lost na ka kitab I, laiñ 17-18 ba la leh khnang ba nym da dei eh ki ***iambic pentameter.***

> And Chiefly Thou, O Spirit, that dost prefer
> Before all temples the upright heart and pure.

Bad katba dang pule ia kane ka ksanthma, ngi klet ia ka sngewbtai ki laiñ namar ha ki dur, kyntien bad ***imagery***

lyngba ki shap - *symbol* ha ki simile, ki metaphor ba sngew iamir jingmut kum ka jingnujor ia u soitan bad ki dur ba phylla-phngar da ki 'miltonic' ne 'epic-simile' haduh ba ngi kum klet noh ia ki dur-phong jong ka poitri la ki dei kiba don tara ne khlem tara, ki jiamdien ne ki sohtyngkdom bad kumta ter ter.

Kumta, halor katei ka jingtainia, nga sngew ba ha u myllung batbit ngi shah-rong ha ki thapniang ka mutdur poitri jong-u bad ngi ieh-dien bad klet noh ia ki dur ki dar bad ki jainphong shabar ka poim ba ngi pule ka jong-u ban shah sar ha jadu ka jingshahrah - kla ka klet briew bad ban tip briew tang ha ka ri bathiang ka bor poitri ba ngi pule. Kane nga la pynshai ruh shisien ha 'Ki Ktien Lamkhmat' jong ka 'Synjaw Ummat' haba nga la ong: 'U myllung u dei ban pynkylla myllung lem ia ki nongpule, katba ki dang shah teh shah khum ha ka bor snur thapbawa poitri jong-u .. ... .'

Ka poitri ka dei ban pynlong ia ngi kum ia uta u briew u bym laplieng shuh ba la kyrkieh than ban poi kloi lan noh sha ka iathoh-shongkurim hynrei u bym lah kyrda kumjuh khlem da ïoh-sngap - "He cannot choose but hear" - pat ia kata ka jingïathuh shem-sangsot shisha pynlung mynsiem-poitri jong uwei u maji na ka poim, 'The rime of the Ancient Mariner' ba la thoh da u Samuel Tylor Coleridge.

Kum ka jingbteng shuh, na kawei pat ka liang, ia kane ka phang kren, ia u T. S. Eliot la ong ba u long u 'Revolutionary in style, 'Traditional in thought' kum u myllung, ialade pat nga la shem da khongpong ba naduh ki sngi thoh poitri nga la rai ba la dei por ban bthat noh ia *Ka Juk Soso Tham* da

kata ka *revolutionary thought* bad shaphang ka *revolutionary style* nga kyrmen yn sa leh hadien, lada ka por kordor bad ba stet kam ap shuh nga ngeit kiwei pat ki myllung kin sa bteng ksai ia kane ka mat-thoh poitri ba nga angnud.

Ka jingthoh poitri 'satire', kum kawei na ki mat ka 'revolutionary thought' ha ka poitri Khasi, hangne ka la long ka jingthoh kaba da pyrkhat pcit sani bha slem ia kane ka imlang ka sah-lang jong-ngi haei ngi ïaid, ngi-ïeng ngi leh bakla khnang ba ngin sngewthuh ia ka jingbtiar syllang u shabuk ka siat pharshi, kumba ong u Ben Jonson jan 400 snem mynshuwa :

> I'll strip the ragged follies of the time
> Naked, ... with a whip of steel.

Nga sngew bun na ngi, wat kiba la stad la nang ruh, ha ka jingshisha ba ngin shai shuh ha ka jingpynshai ka jingialapniam nga 'i pynban ngi dang ran-dien kum ka shymprong sha ka jingdum ka khawpud ne ka khaweit-briew ha ka jaka ka tieng Blei ngim tip shuh ia la ka hok longbriew ban pynpaw ha snieh ka pyrthei. Haba duriap ia ki 'satire' ba la thoh, nga kum kynmaw ia ki ktien u Confucius u stad pyrkhat ka ri China hyndai uba la ong:

> 'Ban tip ia kaei kaba dei ka hok bad ba nym
> Pynpaw pyrthei ka long ka khawpud kaba poh tam.'

Ka thoh siat pharshi kaba shisha ha ka dur ba bang ka litereshor ka ju pynthut bunsien ia kito kiba shah lynsher ba ki sngew jah burom ia la ki jingleh jingkam ki bymman. Kumta, ka pynpoi sha u pud ka jingma ia ki *satirist* ne kita

ki 'Unacknowledged legislators of the world', kumba la ong shisien u myllung P. B. Shelley. Pynban kaei pat kaba la thoh kan neh junom pyrshah ia ki jingtriem shipor ba man ka sngi ka jingimbriew; kan biang ha phi ia kaei ba u tymmen Santiago, jong u Ernest Hemingway na ka khana, The Old Man And The Sea u la kren: 'Man is not made for defeat, a man can be destroyed but not defeated'. Ne kumba mut u Aristotle ba ki 'tragic hero' ki kham pher kyrpang na kiwei pat ki tyngshop ka imlang ka sahlang namar ia ki la saiñ dur kham janai da kumwei pat ha ka shimet ki jinglong briew bym lah pyniakap bad ki para jingthaw kiba don kajuh ka met dur briew kumba ngi long hynrei ki bapher ha ka mynsiem bym lah ïohi bad ha ka long shabar ka bym lah kot ka mutdur briew. Ki myllung shisha ki dei ban sngew ia kane ka jingkren u Robert Frost: "Nga la ïaid ha ka lynti ka bym ju ïaid briew bad kane ka la pyniapher ia nga na kiei kiei baroh!"

Bad ngim dei ruh ban klet kine ki ktien ba la sot na kawei na ki shithi, VIII, 18, jong u Apostol Paulus sha ki nong Rome :

> Ki jynjar kiba mynta kim lah da lei lei ruh em ban ia nujor bad ka burom kaba yn sa pynpaw ha ngi.

U George Orwell, u nongthoh nobel bapawnam ka 20 spah snem ha ka liang ka kyoh - mynthi ruh u la hap kubur ha ka kynti khatduh ba um lah ban palat halor kane ka mat kum u Jonathan Swift u nongthoh jong ka The Gulliver's Travels bad bun kiwei ki kot ba-kynthah pynpcitmat sha ka shisha ha ka 18 spah snem. Kane ka jingkham lah u Swift ban ia u Orwell kam dei eh, la ngeit, ha ka liang ka jingstad

ne ka sap thoh hynrei ka juk ba ki im kaba la pynlong ka jingiapher ia kine ki arngut ki stad 'satirist' ba-khraw. Ka juk 18 spah snem hi ha Europe ka la long ka por ba biang bha ka jingih seisoh ka kyohmynthi namar ka jinghiar dor ka im-lang sah-lang, ka jingiashrut hapdeng ki jaitniam bapher bapher kumba ong u Swift: "Ngi don bun ki kyrteng niam kiba hikai ia ngi ban ia shun para briew, ngi duna pat ki niam kiba hikai ia ngi ban ia ieid markylliang". Bad ka jinglong arsap ki nongialam ha man ki phang ka jingim briew ka sa pynlong ia u M. Murray ban ong ba ka juk u Jonathan Swift "is engaged in measuring the monstrous aberration from the ideal." U B. Willy u sa pynkut: "Conditions in the early eighteenth century are especially favourable for the satiric kind of treatment."

Kumta, haba nga khmih sani ia kane ka jinglong ka sawdong ka sawpud jong-ngi, nga sa shem ba ka jingsniew ka la sdang bam kruiñ bad suh thied jylliew bha ha ka im-lang sah-lang, ha ka saiñ hima-sima, ka kam sorkar wat ha jaka bym sngew lah ngeit ba-kyntang ki kam kyrteng Blei. Dei hangne ba nga sa sngewthuh ba ha kane ka juk ban thoh *satire* ne kyohmynthi ka da biang por bha kum ha ka spah snem kaba 18 ha ka dewbah Europe ban speh, ban shylluit bad ban seisoh tyrshait bad hangne yn sa khie khlieh ki nongthoh ba - khraw kum u Jonathan Swift, u Alexander Pope bad bun kiwei kiwei bad nga ngeit kin prat lynti ia kiwei ki 'satirists' ka litereshor khasi ba dang bud dien nangne shakhmat.

Haba pule bun ia ki poim Khasi, namar bym don ba ong te ngam banse shuh khlem ong, wat la yn don ruh bun ki

ban ong ba nga kren sarong hanga - mei ia ka malade, nga da sngew tyngeh ba bun na ki myllung ki don ha la ka pyrthei shimet ka phohsniew la jong bad kim phalang ne ktah ia ka syngkhong ka jingimbriew salonsar ne ia ka sawdong ba-ker ia ki. Dei hok hangne, u myllung Irish, W. B. Yeats, u hap ong.

"Khie leitphai sha la ka ri bad im hapdeng ki briew jong-phi na ki phi lah ban kyrmen ban ioh ka jingpyrsad mynsiem", ha uwei u myllung sdang shylluit ba la wan sha u ban ioh jingmut kumno ban long u myllung ba - khraw kum ma - u Ne kumba ong uwei u stad kynthoh literashor ba ia-dei bad kane ka phang: 'The sincere artist cannot create enduring literature while ignoring political and social reality.'

Kumta, haba nga pule ia ki poitri jong-ngi, khamtam ki poim ioh buskit litereshor Khasi kum ki jong : E. W. Dkhar, H. Mylliemngap, C. Wolflang, bad bun de kiwei nalor kine ki ïeng sakhi kum ki nuksa kynsai ia ki jingmut nga bynshet hangne. Don ki ktien na ki kot jong-ki nga la wad na ki ar lai tylli ki dikshoneri Khasi ruh ym lap satia kumta hap shu tare ha jingmut ka umdum ka bym lah peiphang. Kane te ka pyrshah ia ka jingsngew u S.C. Glassey uba la long teng u Senior English Master, Bradford Grammar School na Bilat, haba u la hikai ba ka poitri bajanai ka dei ban don kata ka 'Simplicity and naturalness in language and sentiment and spontaneity,' namar kine, u ong, ki pynlong doh long snam ia kita ki 'Characteristic notes of lyric poetry.'

Bun ruh na ki myllung kim lah khlem shah teh pynthut ha la ka jingsngewieid bakhim ka shimet ia la ka shnong, ki

riti ki dustur bad ka niam ka kynja ba la suh thied tynrai bad saïñdur ha ki ba ki thrang eh, khlem lah teh lakam shuh, ban pynpaw pyrthei kum ki jong E. W. Dkhar, Soso Tham, Fr. H. Elias, kong Sweetymon Rynjah, Pascal Malngiang bad bun kiwei de. Kumta, ki pynduh ne pynblad noh ia ka bor maïan ka poitri pyrsad mynsiem shisha bad khlem poi pyrkhat ki duh ia kata ka bor thaw poitri. Kumta kine ki myllung kim lah bret ia ka jinglong tlot ba la seng ha ka longbriew. U myllung u dei ban klet ne pynduh ia la ka long shimet ka pyrthei sngi khnang ban im ha ka jinglong salonsar ka pyrthei shityllup.

U Gerard Manley Hopkins (1844-1889) u ba ïajan bha bad ka bor pyrkhat thoh poitri u John Keats ruh u la thoh ia ki poitri bakhraw jong u kiba teng teng kiba iaid pyrshah ia ka jingmut niam bad ka kyrdan kum u phadar Jesuit, kum ha kawei na ki Sonnet, 'Thou art indeed just, Lord', u la shlan ban kylli pyrthew ia la u Kynrad u ba - ieid eh:

Balei ka lynti ki bapap ka 'i seisoh tyrsiang?

Dei, lehse, kumta ba bun na ki poim jong u G. M. Hopkins la shon hadien 30 snem ka jingiap jong u da u paralok myllung, u Robert Bridges. Namar kum u briew ba don ha ka jingsyllok niam um lah ban thoh pynpaw pyrthei khlem ka jingbit na kiba halor bad ka ktien *Imprimatur* ne *De permissu Superiorum* ka dei ban don ha khmat man ka thup poitri ba u thoh bad kane, nga ngeit, ka la long ka jyrwit bah ha u Hopkins kum u myllung bad u phadar Katholik ha ka juh ka por katba u dang im. U G. M. Hopkins u sngewthuh ba kum u myllung bakhraw bad u nongsaiñdur thymmai ia kata ka 'Sprung rhythm' um lah ban shah teh lakam ha ka tyngshop

long-briew ba shimet hynrei dei ban pynum ia kane ha ka salonsar ka pyrthei poitri bajunom bad dei na kane ka daw-bah ba wat la u Hopkins u la ïap ha ka spah snem ba 19 hynrei pynban ka mynsiem poitri jong u kan pynhiar bad ring mynsiem haduh ki hajar snem kiba dang wan.

Dei halor katei ka mat, ba u Salman Rushdie, u nobelist ka ri Bilat bapaw bad ba dangim u sa ngeit ban ong: 'Art is a passion of the mind and that imagination works best when it is not limited by narrowly defined cultural and national frontiers.'

Ha ri Bilat la shem ba ha ka spah snem kaba 17 ki nongthoh ki bym pat da pule than eh ha ki kyrdan kiba kham hajrong kum u Gerald Winstanley, Richard Overton and kiwei, ki la thoh ia kita ki *literary journalism* ba da pynkhih jingmut shisha ia ki paidbah nongpule, kumta uwei na ki nongkynthoh u la ong: "Their work is simple and direct writing straight from the heart and their language is the living language of the common people." Ki nongpule ruh ki sngew ia-jan bad ki nongthoh namar ki kren lyngba ki ktien bad ki riti-dustur haba ki babun balang ki ia sngewthuh bad ïa jan bha. Bad dei hangne ba ki nongthoh ki ia byrshem ia sngewthuh mynsiem bad ki nongpule.

Sngewsih, ban shem ba ki babun hi na ki myllung jong - ngi ki her ha la ki thapniang phohsniew ka jinglaitluid pyrthei ka shimet katba ki nongpule ki sahkut ha sla khyndew, ka shemlanot ym ha ryngkat ki sur poitri ka haw-haw kum:

Ban her katba mon ka lam,
Khlem sngewthuh nga long tang u khynnah . . .

ba la thoh phohsniew kotkudi i Dr. B. L. Swer ha ka poim, 'Namar', na ka kot, 'Ki Dew ka dohnud.'

Dei na ka jingbymiajan ka jingiadei bad ki nongpule ne para nongshong-shnong ba ka poitri Khasi kam lah khyllie khlieh naduh ba sdang ka history ka poitri da u Amjad Ali ha u snem 1888. Ngi shu bsiat-ksai ha kajuh ka sur ka seng pyrkhat:

Naduh Rilang haduh Kupli
Baroh ka dei ka Ri jong ki.

Ym ju kham don mai-tang mai-tait ba pule poitri napdeng ka jait bynriew jong-ngi nai iakren shuh kata ka thied kot poitri, la kin bha katno ruh namar ia ki ym shym la kynthup lang ha ka lympung ka pyrthei poitri ba ki thoh. Ym pat iakynduh ha ki myllung jong - ngi shaphang kata ka rung jynrat-beaiñ (illegal influx) ki mynder sha ka jylla jongngi kaba la pynkylla shisha hadien ka snem 1947 ha ka im-lang sah-lang naduh sor haduh nongkyndong haduh katta katta, kumba kine ki laiñ ki pynsawa jam:

Kine kin bam haduh mapha
Kyrteng phan kylla : Sahara !
(Pha Dei Ka Ri Jong-nga!)

Ne ka sahjit ka bymsuitñiew ka sorkar kmie bad ha ka bakut ngin kylla long :

Kan poi ka por khun kin sngewthuh
ban im ruh long ba ïap kumjuh . . .
(Pha Dei Ka Ri Jong-nga!)

Ne ka jingai jingmut u kpa ka ïing ha la ka men-kmie kum ka jaitbynriew Khasi Jaintia ba kim dei ban leh klet ne leh beiñ ia la ki khun shynrang ba la pun bad kha ha kane ka pyrthei thaw Blei:

> Kumta ngin bret ka bud thynrim
> Ngin kdup kumjuh shynrang kum khun khynthei.
> (To Ngin Ia Kmen Ha La Rympei)

Bunsien nga sngew ba kata ka jingai buskit ha ka thoh ka tar litereshor ka la 'i lyngkot than na ka jingmut u skum ba mut thew siat u khnam. Pynban, ngi ïohi ba la shu kum pynkup ha kito kiba ngi sngew ia-jan lok ne ia-hap-tar jingmut kumno-re ne tang ban pynsngewbha thapmet (humour) ba ki bat ki kyrdan donbor ha ki tnat trei kam sorkar, kam pher tangba ki la thoh kot khlem pynhap sawar janai la ki don hok ban ioh ne em. Sngew shong-hok ban ong ba lada ha kano kano ka snem ba thmu ban ai khusnam lada ym shem ki kot ba-biang ba dei shisha ban ioh ha kum kita ki snem ym dei ban pyndon-burom iano iano ruh khnang ban bat ia ka jingkordor bad ka hormot ka litereshor ka ri.

Kumjuh ruh ka ju long, tohkhat ha ki rukom pynrung kot ha ki *syllabus* jong-ngi. Kum ka jingiathuh ia ka jingshisha khlem riej, ia ka thup poitri 'Ki Mieng Pynpang Mynsiem' la shim por jyn 22 snem kynthih ban pynrung ha ka M.A., Khasi bad ki khynnah skul-bah khatduh ïawai kin ioh pule bishar lem khlem pep da ka jingiasaid shitrhem jongno-re pyrshah ki diengpyngkiang ba ïeng-triang na ki 'intellectual coterie'. Don pat ki kot ki bym pat longdoh longsnam bha ne iohi jingshai ka sngi u bnai, phewse ki ioh bsuh-khlieh

lypa hapoh ka jylli burom ka *syllabus*. Dei ki jingleh ba kum kine ba ki sa long kawei na ki daw ka jinghiar raibi bad sah-dien ka thoh ka tar Khasi. Bun na ki lok myllung jong-nga kiba la shon la ki thup poitri hadien 'Ki Mieng ...' ruh ki la ïathuh ba ki la shu buh pathar bad ai lok kumto ne pyndap, kumba shu kren khlemakor noh, sha ki tin paiñkhana ba kim sngew don jingkyrmen shuh ia ka lawei ka poitri. Hynrei, ha kine ki 22 snem nga la buh la sumar bha ia 'Ki Mieng ......' namar nga la iohi lypa ba shisien ka sngi ka hok kan sa shat phalang-phyrnai la kan shim por da ki phew ki spah snem ruh, kumba u Robert Browning ha ka 'The Ring And The Book' ba kynthup haduh 12 tylli ki kitab bad don haduh 20,000 ki laiñ poim, u la thoh pyrsad mynsiem lem:

> Ngam ju artatien u lyoh-dum un sa pra
> La ka hok kan shah khynra, ka pop ka 'i jopduh.

Ba phai dien biang sha ka mat-kren hapdeng ka jingiadei u myllung bad ki nongpule, nga kynmaw sah ia ka lekshor u Dr A. G. George, u khlieh ka English Deptt., N.E.H.U., la slem mynta katba u dang batai ia ka *metaphysical poetry* jong u John Donne, hangne, u la pynkynmaw ba ki poim u J. Donne kum u nongpyndkhat noh ia ka juk Elizabethan u la thoh ha ki ktien poitri ha kata ka rukom ba dung pynkyndit pang kum u thyrnia jrong bad banep ba la pynap-buhrieh khnang ha ki kushon shuki ba ngi mut ban shong, ym shuh ki poim phohsnïewbyrngia shu sawa thiang shkor jong u Spenser bad ki lok myllung jong-u. Te, nga ruh ngam banse ban pynkyndit bynriew ia la ka jaitbynriew ïohthiah bym ju bang pule poitri lyngba ki *imagery* bad ki ktien nuksa baphylla shirukom haduh ba i Dr. Hamlet Bareh i la kynnoh : 'Vulgar-

ity!' ba i pule ia 'Ki Mieng . . . . .' bad ngam lah mutdur ruh kumno ki 'riew donakor-burom ka juk mynta kin ong lada kin pule ia kine ki laiñ na kane ka kot:

Shabar ki paw kum blei ki puri
Shapoh ka bym ïohi la dep ***bikri*** !
(Ki Laiñ Kham Khraw Ban Ka Taj Mahal)

Hynrei kaba dei pat ka jingshisha ha ka jingim briew mynta, kumba ngi iohi. Ngim dei, toi, ban long kum kita ki ***hypocrite*** kiba beiñ, ba kiar bad sang tang ban peit khmat ruh mynsngi ia kata ka nuti pawnam kylla-ba-mut, ka Maria Magdalyne , ha ka por ba ka bapli ka bud bad jaw ummat ban sngap ia ki jinghikai ba-khuid u Jisu Krist katba mynmiet pat ki thrang dik-dik ha jingbymiohi ka pyrthei sngi, ia ka.

Nga don ka jingngeit haduh mynta ruh ba ki jingthoh bakhraw ki dei ban phalang ia ka jingshisha la ka i-jakhlia ne isih katno katno ruh. Ia ki tyngshop-sniew jong u Shakespeare ngi ijli bad sngew kynroi-prie hynrei ha ka bakut ngi sngew synei kylla namar ka jinglongbriew batlot jong ki ynda la slem hadien ka jinghap ka pyrda sawangka bad ngi shong pyrkhat ha thwei ka mutdur-marwei. Peit kumno ruh ia ki nobel jong u D. H. Lawrence na Bilat kum ka 'The Rainbow' bad ka 'Lady Chatterly's Lover' kiba la shah khang syndon ne ***ban*** shisien da ka sorkar namar la thoh ia kaei kaba ki briew kim pat lah kot-pyrkhat hynrei kiba thoh ia ka jingshisha kaba ngi ïohi da la ki khmat bad lehraiñ ban pynpaw pen ryngkew kum ka jingiadei ba la thaw khyllah-mariang hynrei kaba shisha hapdeng ka longïing longsem, ka jingiadei shynrang-kynthei. Kumta, ki kritik ba-stad ka spah snem ba

20 kum u I. A. Richards wat u T. S. Eliot ruh ki la kynnoh kynta ba u D. H. Lawrence u don kata ka 'jingpang-khrew-mynsiem'; bun ruh ki la beiñ ia u kum uta u ***Sex mad homo-sexual fascist***. Tat hadien ka jingiap jong u D. H. Lawrence ba u E.M. Forster, u nongthoh nobel bad u kritik bapawkhmat uba kren ia ka hok u sa iaroh ia u kum: "u nongthoh nobel bakhraw tam ka jingpyrkhat ka juk jong-ngi." La ong ruh ba ki jingtrei u Tolstoy na Russia ki don ka bor shon-shap sah ha jingmut ki nongpule namar ia ki la pyrsad dap mynsiem rynïeng da ka jinglong ba shisha ne *Sincerity*.

Bad lada ngi pule ka poim, To His Coy Mistress, jong u Andrew Marvell ia kum kine ki laiñ bad kiba bun kiwei-de:

> Two hundred to adore each Breast:
> But thirty thousand to the rest.

Ngin sngew lyngngoh, lehraiñ hynrei ha kaba kut ban sngewtynnat, kum ka poitri-shimet, ha ka jingshah-phyrngop jadu ki khriang bad ki rong ki rup kyntien-ksiar poitri ba pynktik jingmut ba la saiñ shitom ban sngewiahaptar da une u myllung naduh kito ki 300 snem tam haba u la thrang ban batai ne dro dur ktien ha ki laiñ poim ia kata ka samla Puritan rieh lehraiñ ne ka *Coy-Mistress* jong u myllung nadong shadong naduh khlieh haduh khongdong kjat wat la kane kan shim por da ki phew ki hajar snem. Kumta, kito kiba sngew kyiuh-met kin sngewtynnat hadien ba ki la pule jylliew ha ka bakut, na ka jingisih ban kylla icid bad kane ka dei ka bor maïan ka litereshor, kumba ngi sngewieid-synei ia uta u at-met uba ijli-dur ha ka nobel, The Hunch Back Of Notre Dame, jong u Victor Hugo na France namar kata ka jingieid

bym lah pyndkhat wat ka jingiap ruh ia kata ka samla bhabriew, La Esmeralda kaba u la ieid kut tip tang marwei. Kumta u John Keats u sa ong : "Beauty Is Truth, Truth Beauty".

Kum ka jingbtengbiang ia ka mat ia tai-nia shaphang ka jingartatien ka jinglong *lyrical* ki myllung kumba nga la kdew haneng, nga kwah ban ktien ba wat ka 'The Waste Land' ba la bna nam pyrthei kum kawei na ki poim bajyrwit tam jong ka spah snem ba 20, phylla pat ban ong ba lait na ki katto katne ki ktien nongwei bad ki *allusion,* ki *meaning* ki long kiba lah ban iapei da u luk u lak. Kaei, hynrei, kaba ngi lah ban sngew jakhom jingmut ka long namar ka jingtbit u myllung ban pyndonkam ne pynwandur oh-shrong oh-shrup da ki ktien poitri haba u saiñdur ia ka 'The Waste Land'. Ia kane ka poim lah ban sngewthuh bad sngewtynnat hadien ka jingpule bishar bunsien bun-wat bad da ki khmat-ïit-bniah ia ki jingrieh ha lyndet ki laiñ bad dei da kumne keiñ ngin sa sngewthuh bad bang ia kane ka poim bad kum kine ki jait jingthoh.

Ha kine ki khyndiat snem, la don katto katne ki khynnah pule kolej kiba la wan bad iathuh ba ia ki 2 tylli ki poim jong nga ba la mang ha ka Khasi honours, ki long shisha kiba da suk ban kylli ruh, ki ong, ym sngew nang na ei yn sdang hynrei ban thoh ne ban batai pynshai ki shem ha ka shyngkhan-khait ne don jingsngew artatien ba-bun jait. Ki iathuh, kumta ba bun na ki lok thoh examin ki ju ïaleh ban ïaid-lait ia ki jingkylli halor kita ki 2 tylli ki mieng ba la ong haneng ha ka thoh examin. Kane, khlem pep, nga ngeit kum u myllung bad uba la wad bniah ia kata ka *poetic-art* kine ki phew snem ba kitei ki poim ki phalang ia kita ki jingbuhrieh jong

ka maia ka poitri bad kane ka dei ka *lyrical beauty* bad kata ka jinglong u myllung rieh bun-syrtap ia kaba nga la pyrshang ban thoh na trai jinglong mynsiem myllung shisha. Ki nongpule ki dei ban da ngam jylliew ia ki laiñ kiba kit jingmut bad ki nonghikai ruh ba kin bujai ia ki jingmut paw-rieh ha lyndet ki laiñ da ki jingpynshai baproh bad synlar jingmut bad ba ym shah ia-lam jah-sutra ha jingsuk ki ktien poitri kumba ki iohi shabar.

U myllung hi, nga sngew, wat la u kren ia kaei kaei ba sngew shimet lyngba ka poitri wat ha ki ktien basuk katno katno ruh u dei pat ban buhrieh ne pynsaphriang ia ka jingmut ha kata ka rukom ba u-ba shemphang un sngewthuh da kumwei ka jingmut bad u bym da kham shemphang un sngew na kawei pat ka jingmut bad baroh ar ki jingmut na arliang mamla kin lam lynti kum ki shnat wahduid sha kajuh ka duriaw baïar ka mynsiem poitri salonsar. Lah ruh ban ong ba ki briew ba la kha long myllung ki long thik kum ka ïit-laidong (Kaleidoscope) ba la sop pyndum bad la thep hapoh kata ka tyndong-iit khyndiat ki lyngkhot ïit ne ki kot rong-lyngkhot ban iohi pat ki dur bapher ki laiphewskit ha harrukom ki dur ka jingithiang katba ngi dang pynkhih sawdong ia kata ka tyndong-ïit. Te kumta ruh keiñ tang ha kawei ka tyndong-ïit poitri ba-khraw ngi lah ban iohi ki dur bapher bapher ban saiñ ha ka jingmut briew katba ngi dang pule. Bad kumba ban ktien biang ka poitri ka dei ban don kata, ym banse ban ong ha ka ktien nongwei, ka 'Multi-layerness'.

Kyrmen, lyngba kane ka kot nga la ialeh ban pynksan ia kata kaei ba nga ong 'Ka Hok' bad katba nga dang don ka

met ka phad ba khiah-krat bad ka jingpyrsad mynsiem Blei ka dang hiar, lehse kum ha ka Joan ka 'thei riewkhuid na Orleans jong ka France, ngan pyrshang lyngba ka litereshor ban kyntiew khet ha sla pyrthei ia kaei nga sngew kaba la jan shah tap-lup, la yn jynjar-syrtok katno katno ruh ngan ïai rwat ia ka hok shong - Blei, kumba la mut u Tennyson lyngba u Ulysses:

To sail beyond the sunset
To strive,to seek, to find, and not to yield.

Bad kito kiba shah ïuh roit ban- beiñ ruh bad ki bym don lad ban pynpaw ia kita ki jingsngewshem syier mynsiem kin sa ioh ka jingshngaiñ ynda kin pule ia kum kine ki jait jingthoh, kumba la kren bynthah u Pablo Neruda ha kawei na ki poim Spanish jong-u, Ka Sur Ki Nong-Chile:

. . . . bad haleh kin sa ong
u la dei, u la dei u paralok!

Kumta bun kin sa sngew, khamtam kito kiba lyngkot jingmut wat la stad la nang katno katno ruh, nga dei uta u ing-khong shyllangmat, hynrei, nga ngeit, ki babun ruh kin sa sngew da kumwei pat lada kin sngap bad pule khan jylliew ia kane ka jingkynthoh harum jong uwei u stad ka pyrkhat shisha haba u kren bynrap lem shaphang kata ka ieid ri bad ka rynïeng ka litereshor kumne:

Literature itself becomes subversive when it boldly questions prevailing assumptions and refuses to be bound to any orthodoxy.

Bad ka jingthoh poitri ne ha kano kano ka jingthoh litereshor bakhraw ka dei ban don ka bor bad ka buit shemphang ban pynkyndit pynthut bad pynshla ia kino kino ki bor bakhraw tam, lym kumta kan shu long ka jingthoh pjah slam slam bym don ka thoh jingsyaid mynsiem ei-ei ruh em.

Bad hangne nga kynmaw ha kawei na ki seminar, u Salman Rushdie u la ong halor kane ka phang shaphang ki nongthoh: 'The failure of the writer is the failure of not having dared enough '

Dei lehse halor kane ka daw, kum u nongthoh ba pyrshah ia shibun kiei kiei ki jinglong jong ki bor pyn'iaid bad ba la phalang ha ki jingthoh, kumta ngam lah leit pan ***grant*** shon kot na ka bor pyn'iaid jylla namar ka jingiatip briew tip Blei lem jong-nga kam shah ia nga kum u myllung ban leh kumta. Bad kane kam dei ka kren sarong hynrei ka phla sngewrit ha jingtipbriew bapura. Ngan duk da ki 30 hajar tyngka, hynrei ngan riewspah pat ha ka jingpyrto ba jar-jar bym don ka dok pylla ba lah ban thew haduh ki lawei-ladai ki sngi ban wan.

Ka Jingpynkut

Shuwa ban pynkut noh ngam lah khlem sngewnguh bad kitbok kitrwiang lem ia i bah Kynpham Sing Nongkynrih, nonghikai ka Sankardev College, bad ba la ithuh ha ri bad shabar kum u myllung batbit thoh poitri phareng, iba la pule lem katto-katne ki poim na kane ka kot bad ban aiti ruh ia ka por ba-kordor ban btin kti lyngba 'Ki Kyntien Kynpham'.

Bad khatduh shuwa ban ia khlad noh artad nga mut pynkynmaw biang sa shisien ba wat la nga la kren dum ia ka lawei phyrnai ka ri Khasi Jaintia la ha ka liang ka hiar-dor ha ka longbriew manbriew, ka jingshah tyllep ka jaitbynriew ha kiwei bad khlem klet ruh shaphang ka jingsdang jah noh ka jingkordor ka litereshor Khasi, khamtam ka poitri, hynrei nga sngew ka bri u Hynñiewtrep jong-ngi mynta ka dang long kum ka ri Israel hyndai ba tyrkhong, kynjah bad dang sah dew-shrah thylli ha kitei ki phang ka jingma. Ñiuma, nga don pat ka jingkyrmen ia ka lawei ba tyngshaiñ ia la ka ri, kum uta u nongiathuhlypa uba la rwai ha ki phew ki spah snem kiba mynshuwa bah ha ka por ba ka Israel ka dang long tang ka ri shyiap bad uta u nongiathuhlypa ua la iohi shai ba shisien ka sngi ka ri Israel kan sa long ka kper suhsieng syntiew bad ki 'tiew-kulab haduh ba kan lah shalan sha-bar ka ri bad kane ka la jia urlong kumba la iohi shuwa da uta u nongiathuh-lypa, u Isaiah, uba la rwai ha kata ka kitab ka jingiathuh-lypa :

Ka ri khlaw bad ka jaka kynjah kin sngewbha;
Ka ri shyiap ruh kan shad kmen,
Bad kan phuh kum u 'tiew-kulab.

(XXXV : I)

Kumta, nga ngeit ha ka ri u Hynñiewtrep kine ki 'tien-Blei kin sa hiar urlong khlem pep shisien ka sngi, la yn shim por slem slem ruh.

Nga ngeit skhem ruh lyngba kine ki poim, khamtam ki poitri jingieid, ngan sa im syaid sngewieid junom ha khet

dohnud ka jingpyrkhat jongnore kum u tyngshop pdeng bym ïap shuh wat la slem ngan jah noh na kane ka laiñ ka dongdit pyrthei. Kumba shisien ha ki Mieng Pynpang Mynsiem nga la thoh ïohi lypa:

Lyngba jingieit kane, ngan neh manga
Nga dei u briew, hangne ngam don jaka.
(Kwah tang jingieit)

Khublei ïawai ia phi baroh,

Shyllong
Risaw 24, 2000

Jerome K. Diengdoh
T. S. Road,
Kseh Bilat,
Shyllong.

KI SAWANGKA KREN WEI-BRIEW

NE

DRAMATIC MONOLOGUE.

1. Ki Laiñ Kham Khraw Ban Ka Taj Mahal

I

To ai jingieid katba phi lah
Katba mynsiem jong - phi ia nga ka shah
Ym dei ka ieid sla slor bijai
Tang beh ka lyer ban hap her noh sha rngai.

II

To ai jingieid katba phi don
Katba bor briew jong-phi ka lah puson,
Ym dei ka ieid por dap por biang
Jingsuk haba ka thiah ka mon ka diang.

III

To ai jingieid bym lah ban thew
Kum symboh khaw phi bam phim lah ban ñiew,
Kum ka um phi dih phim lah sngewthuh
Katno litar phi la dih por sliang tam duh.

IV

To ai jingieid ba long jai-jai
Ba suh ki thied jylliew ki tynrai sha jngai,
'Pdeng 'er dum-ïong ka sympat ruh
U dieng bah ka jingieid un ïeng hajuh.

V

To ai jingieid kaba palei
Kum u samla-rangbah b'la mad pyrthei,
Ym jingieid bam ja-khluit lap lah
Hynrei jingieid sah syaid pjah ka nym lah.

VI

To ai jingieid 'rang khatarbor
Bakhlaiñ mynta, lashai haduh lanor,
Jingïap ka lah pynïap ïangi,
Jingïap, ngin pynim biang da jingieid jong-ngi.

VII

To ai jingieid neh samla junom
Ngab ki nym sti, shñiuh phyrnai sah un ïong
Ka snam kan syaid, ka met kan ksah
Kumne ngin im ieid tymmen-samla sah.

VIII

To ai jingieid ka bym dem por
Ba neh ki sngi shirta ka junom bhor,
Ngi ki nong-ieid shisien ngin ïap,
Jingieid jong - ngi bad ngi ka nym lah ïap !

IX

To ai jingieid kaba shongdor
Phi sngew katba phi lah ban neh b'rabor
Ym tang ban kmen ha ki por kmen
Ha duh ka kyrmen ruh ba ngin kyrmen.

X

To ai jingieid kat phi lah ban mut
Katba thapniang jingieid ki lah ban kdup
Ym jingieid stad pynbiej thylliej
Um ruh kam pei ban theh ha ka khoh siej.

XI

To ai jingieid kaba iohi jngai
Ban jong kita ki briew ki khmat janai
Ba matlah pat ka jingiohi
Ki khlur ha bneng ba shai ka por mynsngi.

XII

To ai jingieid ba long maian
Palat jingstad ka art ne ka saian,
Kum jingieid tyndep blei-shohbiej
Haduh ngim tip ialade balei ngi ieij?

XIII

To ai jingieid ia nga hangne
Kan long tempel don Blei dem ngan mane,
Na jingieid-briew, artet ngan kiew
Ban ïohi Blei u bym ïohi ki briew.

XIV

To ai jingieid long ba-kyrpang
Ngi dang sah biej, biej than ban ia shemphang
Kum jingieid u Joseph ia ka Maria
Khlem jakhlia-briew i'u Khun U Blei ban kha.

XV

To ai jingieid kan long ba-jan
Ym dei jingjan ar-met ka kyrñiom than,
Ha jingjngai ruh ngin jan kumjuh
Mynsiem ia shem sngewthuh ki ïa tyngkhuh.

XVI

Kumba ka sngi na ka pyrthei
Ka jngai mail spah hajar ki lak hynrei
Peit kumno pat dang - step ka shai
Ngi klet ban jan kata katno ka jngai.

XVII

To ai jingieid kan long umslap
Ban pynshlei dap lyngkien naphang hi sak,
Umslap khamtam ba krang ki mawsiang
Por tlang tyrkhong ngin dih umpohliew shngiam.

XVIII

To ieid ia nga ym tang ha dur,
Pynmih pyrshen-khmat-khmut ban pynsniewdur,
To ieid pynban ianga maphi
Jingieid ba bym tip briew ba tip maphi.

XIX

To ai jingieid hok ba-sotti
Katba mynsiem ngi dang pynhiar ha ngi
Bad ynda ïap ngin long riewkhuid
Ki samla ia-ieid nuksa jong-ngi kin bud.

XX

To na jingieid ngin kylla noh
Na jinglonglymbiang - briew pyrthei baroh
Ban kylla bak kum ka mynsiem
U Paul u nongpyniap beiñ Khristan shisien.

XXI

To ieid ym tang ban khmih ïohnong
'Ti diang kan tip aïu ka leh ka mon
Kum jingieid leit ïing-mane tang ban ia dep
Ba tieng ïoh duh shah tep h'u lum jyntep !

XXII

Kum jingd'wai keiñ jingieid to ai
I'U Blei ha jingbymi sngewieid ngi d'wai,
Kaei kane ngi hi ngim shai
Hynrei jingieid shu ai bad ba ïai ai.

XXIII

To ieid ia nga ban ieid neh sah
Haduh ki sngi lawei ki rta bah,
Wat la sha jngai ki met kin lait
Mynsiem kum synrap *Siam* ngin ia syndait.

XXIV

To pynpaw lut jingmut jongphi
Da khmat longbriew jong-nga ym lah iohi,
Baroh jingrieh ha nga to phriang
Kum mei mariang ha khmat ka sngi kyndiang.

XXV

To wat ieh beiñ shiteng lynti
To wat pynkylla ruh juban jong-phi
Bishar u Blei namar phin shem
Ka por mynta ban sympat kam ju slem.

XXVI

Nga ong ha phi kumne namar
Hangne ia phi nga long u nongbishar,
Phim lah halla ei-ei ma-phi
Ïoh kheiñ ia phi, phi beiñ ia ka ïing-shari.

XXVII

Ki thapbalieh bunrong bapher
Sawdong ia nga pyllun hajan ki her
Rong jait - ibang ki ring ki kbih
Ngam kwah long phiang phiang pat uba bamsih!

XXVIII

Mano bympeit ki dur ikjuh
Wat nga u sang kynthei ju kum peit tuh!
Shabar ki paw kum blei ki puri
Shapoh ka bym ïohi la dep *bikri* !

XXIX

U Lord Byron ba - bhabriew tam
Na ki myllung b'la thoh poitri bathiang,
La duh ki spah sotti ki 'thei...
Poitri khlem thoh ngan long Byron mynwei!

XXX

To wat khaweit te da lei-lei,
Ïoh ngan iaid kynthei kawei hadien kawei,
Nga tieng ka bit pang *'Aids'* shyrkhei
Kham triem dei ka lehkai ka jingieid-Blei!

XXXI

Kumta, u ksai-thyrnia ngin long
Maphi u thyrnia, ma nga u ksai bud tdong,
Thyrnia shaba un suh lynti
To ai u ksai un bud khlem jingkylli.

XXXII

To long syiem-saw syntiew kulab
Ban khring na-duh phyrngab ia nga u ngap
Pdeng dop dang khah umjer ngan dem
Phin kdup syaid slem, rynïeng ngan bit *pollen*

XXXIII

To long maphi ka jingkhang b'la khang
Da ka tala nar ba skhem bha triang,
Tang nga ngan tip hangno i thliew
Shabi i don, ngan plie ban rung weibriew.

XXXIV

Ha kynjang suiñ pat to ngin long
Ka sngi phyrnai bad u lyoh jngut ka rong,
'Pdeng synshar thait ba sngew ktha khlieh
Sa wan thiah palong - lyoh ngan ïoh buhrieh.

XXXV

Ynda phi jah ka sngew ka lhep
Sa sam kjat-sngi na nga, suki sa sep,
Ngan shaw na lyndet lum ha rong
Dur lyoh-saw-ksiar iapbiej shisut ngan phong.

XXXVI

Wat slem na nga phi la ngen noh
Ha ki ngab - bneng - saw jingieid phin pynsnoh
Kum jingshahdoh shait bit tah lipstik
Nga iaid ha pyrthei - briew ha jingbymtip.

XXXVII

To long biang kum ka sngi ma-phi
Manga u slap synreit khmat ieid jong-phi,
Khop-khop ryngkat suh-buit ngin seng
U ryntieh thiang hynñiew ki rong ha bneng.

XXXVIII

To long ma phi ka miet synñia
U 'nai dapdoh pyllun ngan long u samla
Ngin phylliew jingieid shaia-ia-shai
'Tat un pynthut u 'yiar-ryngkuh na jngai.

XXXIX

To pynlong jingieid kan jylliew bah
Ban ia kita ki san ki duriaw bah,
Ban ki lum mehding ba-thnam umshit
Ban u ior-per-um b'la pynngam ia ka Taitanik!

XL

Nga peit khan-khai pyrthei jong-ngi
Nga 'i shijur shijur ki iaid snoh-kti
Ki leh mynleh kren ki leh roh,
Haei jingieid kum ki imat yn ioh?

XLI

Ki sngi ki iaid ban shem hynrei
Ka ieid klang ding dieng pyut ka kylla dpei,
Kham suk i'u klew un kiew biang sha ka sngi
Ban jingieid tlem ngin shem hapdeng jong-ngi.

XLII

Hapdeng jingim khlem pep ngin lap
Ha jingiapher jingmut thut briew ngin hap
Hynrei to tip kat sha phi phai
Ha syrngiew ïong hangta don ka jingshai.

XLIII

Khuslai hateng syrtap kin sop
Tang ban im ruh sngew sang sngew long ka pop!
Hynrei haei iathuh, ko ieid
Kam lah leh kam phylla ka bor jingieid?

XLIV

Pyrthei ia ngi kam lah mushlia
Aiu hapdeng ki ar jong - ngi ka jia,
Ki briew ym lah keiñ ban pynhun
Tang ar la bun than eh ba ngin ia hun.

XLV

To ieid kumta seh ieid ia nga
Kumba spah sien ïa phi ïai smai nga phla,
U Blei ba map ruh Um map shuh
Lada jingieid jong-nga phim lah sngewthuh . . .

XLVI

To ai ha phi ngan kren pynkut
Ki laiñ jingieid bun ktien kine kin kut:
Ka Taj Mahal ngam lah ban thaw
Phi pat, nga la thoh, ban i kong Mum phin khraw !

■ ■ ■ ■ ■ ■

2. To Ngin Ia Kmen Ha La Rympei

To sngap noh jar, ngan kren manga
Balei phi tieng haba maphi
Da lade briew phim pat mad hi?
Nga kren ha phi, ko ieid, ka jingshisha.

Jingkmen ka ïing to ngin pynsngew
L'i sop tang da tin rit shiliang
La ia ki briew in'i kynriang
Ïa ngi in long ka bneng ha sla khyndew.

Dei tang i'u Blei ban d'wai ngin long
Kiba ia shait ia khlaiñ ka met
Bad im dap kmen haduh ban klet
Kaei ngim don ngin sngew ngi don !

Kumta pynlong b'rabor ban kmen
Wat shisien tang shi-sngi ngin bam
Kiwei yn nai leit pynbun kam
Thait ei, to ngin ia tngen ha la i sem.

Myntoi aiu ruh ka pynphriang
Apot tyllep ba kat kine
Sha ïing u A, u B, u K
Kham bha ia ki ban kan long u mawsiang.

Salia kin sngew lada ngi wan
Kyrbeh kin leh, bun kam kin khih,
Ha phalor ruh ka kjat pat mih,
"Kito lei lei", kin ong, "ngim da ithuh than".

Kine ki dei kita baroh
Ki pilatus sait kti ban lait
Siew wat iwei i damli pait,
Kine ki dei, keiñ ieid, ki kur-ja-kur-doh.

Kumba ngi shem ka jingim-briew
Ka iaid kylla kum shalyntem
Ki stad naduh hyndai ki kren
Jingbha khatduh kan khie im na ka sniew.

To keiñ ngin tip mangi kyndiang
La katno ruh shem ngin buhkhoh
Ban long tip-briew kyndoi jakpoh
Ban shem jingd'wai sngap jar ki kham kren jam.

Kumta ruh ieid, phim tip ia nga
Kan jia aiu khatduh ia-wai
Ka rwiang ka lah wak ba kan phai
Ai-nguh, lypa phi'i ha ka mynta.

Ynda yn jia kata ka por
Sa kynmaw dngong ka shah shitom
Kumno mynta myn'shwa kam long
Dei tang jingieid jong nga ba khlem dem por.

Wat la ngin don ki ba-ha-ïing
Ngi tang shu ia kynjoh khaskaiñ
Ia ngi ym don than shuh ka shngaiñ
Ban bynshet shaniah than don ka jingtieng.

I'u khun ka ri, ah sngewsynei!
H'la ïing dei u nongshong basa,
U briew eit-sim kum poi shongkha
U shong basa long trai ïing ieid i Mei!

N'la ïing jait-bynriew ngin ia tei
Ka jait-bynriew ka b'la shah tim !
Kumta ngin bret ka bud thynrim
Ngin kdup kumjuh shynrang kum khun kynthei

Khmih ruh u slap u hap kumno
Ia ngi um-shngiam u bsa sngew-ieit.
U pynkhuid ruh ki nala eit
Um lah ka eit ka jung shu ieh kumto

Hun noh haei ba phi don keiñ
Klet ïuh-kjat shuh wat ha shah-ksew
Sha ïing ki jan ki kur leh khyllew
Kin kut ki sngi, nga tip, ha shah kren beiñ

Ba jynjar than mynta ka bun
Ia ka kha-khun to ngin kham *'aste'*
Khlem leit doktor ban pynluksan ne
Bad wad buit-sian-stad-briew ka pynhap khun

Ha shimet briew hi nga da sngew
Ka long sngew sang aiñ ka Mariang,
Kumta kum bnai khuid ki Ramadan
Ngin long Muslim ban kiar kwah brai ka threw.

Ne kum ki por ngi ju ialap
Por ba-ha-ïing, bhabriew ba don,
Shi-tnga hap khlad thiah la ka jong
Ioh thut ki blei, thynrei, bud sa jingiap !

Ne por tah dpei ki shyllangmat
Ngin im jingim Khristan sajia
Ngin len baroh ki jingsngewbha
'Tat sngi U Trai ba-kmen ka jingmih pat.

Nga mut kumne wat mut bakla
Ha sngewthuh lem jong-phi jylliew
Namar ha nga ka jingieid - briew
Ka pher kham phylla shuh ban kam phylla !

Nga 'i jingmut phi dang 'i lynga
Phi mut balei nym don ba beh?
Ha sngi jingïap ki por jingeh?
Ñiuma, ngan kynshew khop pynlang pisa!

Shu kyrmen jingbha keiñ lawei
Tyngkreiñ la katno ruh ki paw:
Ki jynjar-trah katne bakhraw
To bynshet klet kine ha kjat U Blei.

Wat im ha pyrkhat ïap syndon
Ban jia lashai mynta hynrei
To im kmen hok nalor U Blei
Dang don Blei kham khraw shuh sha ieid, to ong?

3. KA ÏING SHEM JYNJAR

I

N'u lum jyntep i'u khun dang shu wan tep
Ka sngewsih ia ka ïing ka sar tyllep
Nalor jynthiah sa phi, Phrimon, phi pang
Jynjar haba wan ki wan na phew ki liang
Ban her kum h'u sohpdung spah ki 'nampliang;
La phlan ruh ki jingthaw kiba stad tam
Ba phet na ngi kham-sted jingsted u khnam
Bad klet baroh ka smai ka spot b'la bam;
Jingmut ba ngin roi shuh ban don ban em
Haei kumne, mai-blei, pyrthei ngi shem?
Nalor katne ka khia bansah khlem kut
Sa phi, ko ieid, phi pang, ka dum jingmut !

II

Mynwei, ki lok sawdong shaei kim don
Ban khem pynjah-thait kti, ka kjat ka lbong
Katba bad ngi ki dang bam bang bam thiang
La bam haduh ki bniat la shah bam khniang,
Kat dang pynhun ka kyndang kwah jong-ki
Jem ki thap-met, ki bniat pei-thliew ki shri,
Ki boi dkhiew jli lymbung kum ha shini
Ban buhrieh sngew ym don bor shuh na ki !
Haba syntiew, hynrei, u rngat tyrkhong
Wat u ngap-tung u phai beiñ da ka tdong

Bad haba ïing pahuh ka la dukhai
Wat u 'kaiñ-ïong shu wan kai biah phongrai.

III

Shano baroh kato ka spah hajar
Ym dei ia ki, ki lok-dusmon b'la sar?
Dang shlei ka spah ki tem, ki kmen ki shad
Sngewpoh kim sngew ban nguh haduh ka kjat!
Ha kum kane ka kynti kylla rwiang
Ki krad ba ioh kylla ngin pan kylliang,
Wat shi-kham-khaw ki said ban ai kim don
Wat ktien ba-tam ki kren dep ban rukom,
Lynti haba kumno ia shem tohkhat
Ki sngew rung thngiat-sngew-wit leh kyrjaw khmat.

IV

Mynsh'wa lyngkien ka kmen kylleng sawdong
Shano ki lok mynta b'la kie berong,
Por sngi ka kyrhai spah ka bam ka dih
Phyrnai kat shaba phai kat shaba khmih
Ban ngeit ngam lah mar kylla nosip hi
Ki phet palat ka khatar-snem lynti,
Sngew lah ngeit ruh ka noh kumno ka rwiang
Haba dang kumto sngi ka dang phalang?
Mynsh'wa nga iaid jingim 'lor sla kaweh,
Mynta, na sla nga hap 'lor khyndew eh!

V

I'u Blei balei Phrimon, hynrei phi thnum?
Phi iam ba sngi-shai-kmen ki la tap dum?
Pynban kum ha Baibl u Job to shah
Shiah-jynjar ruh katno por kin nep sah?
Ki shiah kin dung ïai dung da spah ki sien
To d'wai bad kine ki shiah ban im ngin mlien
Kumba ha por ïam bneng 'jat-sngi phi lap
Ki dro dur simpyllieng ha sla um slap,
Jynjar ju ong, u Blei u ju pynban
Dei tang ia ki kito u ieid pynban;
Katne ngi im jingim bha ia ki briew
U Blei kumno ia ngi un lah ban sniew?
Kane ka dei ka jingsngew ka shisha
Ba kren na dohnud trai duh ka maia
Bad kane ruh ka dei naduh jylliew
Ka 'soi ka sur kren Blei na shyntur-briew!

VI

Jynjar, jingim u briew, ka pynnylla
Wat la, la katno ruh 'i sngew phylla
Kine baroh u Blei u da leh khnang
Ban lap katno ngi lah ban shah ka phrang;
Lada ngi kdew kti Blei por nusib-sniew
Don jingmut Blei ia ngi ban thaw long-briew?
Bad l'da pynïap ialade kumno tharai
Ha bishar Blei ha bneng phin lah bujai?
Ngi don ka bor iohi tang ka mynta

U Blei u 'i na sdang ka kut lypa,
Phylla ki kam u leh U Blei ia ngi
Kham phylla pat ka long ngin sngewthuh ia ki.

VII

Pyrthei ki briew wat la ka la leh beiñ
Kamram kane to shah U Blei un kheiñ,
Paro jynsur-mynsiem ban long pyrshang
Ban sniew ia ka jingsniew wat shah maitang!
Kylliang, 'tien shong-sbai Blei ka ong to ieij
Ka pynhiar kput ka long kam shit khleh-biej,
To ngin ia im kum sngi khatduh ioh kyndit
U jumai jur un khie, ngin iap noh shibit
Bad hadien ka jingiap tang ban ia long
Jingbam ki ksaiñ ne dpei ka lyer kan rong.

VIII

Hateng nga ruh nga sngew n'u Blei ngan phai
Katno slem ko mynsiem n'u Blei phan jngai?
Bad dei ha kum kane ka por pynban
Pynpaw i'u Blei ha jinglong-briew poh-taım !
Ha kum kane ka por lada yn rem
Adam ka Im dei hok kin duh ka bneng;
Jingieid sngew Blei kam ïap kum sngi ban sep,
Lashai, ka im mih ha mynsiem ka step
Ne kum kata ka mluh b'la um 'poh klat
Khmat kim iohi hynrei thylliej u mad.

IX

Bynnud, ka khlad shisha u khun marwei
Jingieid ba iai kha pat ka im theh sei;
Phi la lyngngoh kumno ha ka jingduh
Sangsot, sah ar mangi pyrthei khatduh!
To klet kynmaw jyndam, ko ieid ia ki
Haba bad phi sah ngan ïai don synñia-sngi,
Wat ong u Blei ia ngi um don jingsngew
Ha bym iohi phim tip katno lem u sngew . . .
Lada ha kum kane ka por tynjuh
Ban shah ngim lah, lano biang te kaṇ wan shuh? . . .
Mynta, ha ngi, Ko Blei, ban hiar nga pan
Jingieid kum ksiar phrang-ding jong-ngi pynman
Bad ha Me, Trai, pynlong nga d'wai khatduh
Ha jingjynjar pynhiar jingshai-blei shuh . . .

The poem is written in the style of Browning's Monologue, Mr. Jerome Diengdoh has well succeeded and clearly portrayed the character of both Phrimon and her husband. To me, this piece is one of the best which Mr. J. Diengdoh has ever written. It may be said that in composing this poem, this Poet, which I would like to confer this title on him, was actually thrilled and moved by the thought of the adversity and calamity borne by the characters portrayed. A sincere comment from your beloved friend after repeated reading of the whole poem.

- *ANDREAS SUN*

4. KA SAWANGKA KREN WEI BRIEW U LOT

Ko Maiñ, ko lok shaniah jong-nga ha me
Ban kren,khatduh, sngew ngam banse,
Balei ka pylla briew bishar
Ka lah shiliang pyrthei s'lonsar?
Kumno u bseiñ wat ha Eden
Bsuh khlieh u lah, ngi duh ka bneng?
Ki 'riew-im-hok ki ran da - dien
Bad im ha shongkynrong-briew ka tieng
Ban long thik ka shymprong bun kjat
Da-dien hap ran pynsted ban tur sha khmat.

II

Na jngai u Blei shu khmih hun kiba hok:
La ong u'da na ka jingjot
Na u suidtan ba kwah ban tan
Sha nurok ksew ding triem ba-klang,
Na ka sniewbok shempap syrtok
Ia ki rangli ki khun ka hok
Kiba d'wai bneng, katta pynban
Khongpong shitom ban ka iai ban,
Katba hukum u Blei dang bat
Nang-phlei mong-snam arshah ka shah sympat!

III

Ban pynnujor ka jingim pyrthei
Sngew nang king-khlieh kulmar marwei

Katba dang pap dang kiew kliar skong
Ka bok jingkmen ka ïeng rasong!
Haba khmih ruh ia kiwei pat
Ï'u Blei por ruh kim don pyrkhat
Ba ki beh pyrthei ka kmen baroh
Ki ang ki brai katta ki ioh,
Ki im pud ka pathar pyrthei
Ka im tip-briew-mrad-khlaw ka bym tip Blei.

IV

Lynter nga shah sngew shah ngan im ka thar
Jingmut na poh shaduh shabar?
Blei um tynjuh ki ong palat
Kane ngam lah keiñ ka pyrkhat,
Ka dujok ding aiu pat keiñ
Katne lypa ka 'i tyngkreiñ?
Pyrthei katne ka shah leh sat
Dang don, mo lok, sa shawei pat?
Jylliew haba ngam nga duriap
Teng ban pynrem i'u Blei shah ngam lah sngap.

V

Katba sha U nga kwah ka iaid ban jan
Lynti b'la jan sha jngai ka ran
Katba sha U nga wad syrwet
Ki dieng shiah nar ki kylla prek!
Ban wad ka hok haduh katne
Ka suwan sat, ko Maiñ, kumne?

Kaei ka mut ka wan longbriew
Ka im bha ruh katne sngew sniew?
Kaei sa jia hadien jingim
Rynjaiñ katne ha sh'wa ka tim?
Ïalade ruh sngew ngam lah sngewthuh
I'u Blei aiu, iathuh ngan dang d'wai shuh?

VI

Un don i'u khun tipsngi, kpa un sympat
Bad ban leh bha i'u khun dakait?
Bunsien u kren da 'tien bajem
Ba kin sngewthuh hormot u seng,
Un hap tyngeh teng ki tamsneng
Khnang biang kin phai sha lynti sneng,
Hynrei ha nga, Ko Maiñ, balei
Bishar kpa-bneng ka pher khatei?
Hok kiba im ki nang sniew-bok
Im kiba pap, lyngngoh, ki nang bha bok!

VII

N'u Olympus un shu peit khlem ka suidkhai
Kum Krik ba sngew ki por hyndai,
Ha jynjar-tram ka shem sang marwei
Hap tied pait-shadem ka khot slem Blei!
I'u ksuid lada pat tang pyrkhat
Une ha khmut u paw ha khmat!
Katno jlan sah lah ngan ïaishah
Bad katno keiñ kumne ngan lah?

La thoh kumne ban jia ia nga
Kat u Blei ruh um don bor pynkylla?

VIII

Balei jar jar U kan long mawbynna
Um wan bishar kloi ka sakma?
Kaei jingmut sngap mynthi Blei
Sngew shem lade kylla synei!
Sngew ngan leit kiew kyang jam ha bneng
B'un hiar khyndew, u Blei un shem
Ba katne sat balei khongpong
Ka shah bishar briew kumne ka long?
Katdang pyrkhat, ko Maiñ, kulmar ! . . . . . .
I'u Blei, u briew manga, nga shong bishar.

5. KA SAWANGKA KREN WEI-BRIEW U BIJAR

1. Bad phi, ko ieid, nga kwah ban jah sah ri ki ramia
Sha jngai na ki rongphong ba ker sawdong
Na khring ki mangkarong bapah
Shaba ka pap kam shlei
Jngai bah pyrthei.

2. Phi hi phi 'i la lyngkien kam tharai pohdor
Ki phnieng pynap ha man lad ki lynti
Tang ban im pap ngi ia long-briew
Bad im sngi kynmaw sniew
Ka im klet Blei.

3. Ban rung kam barit tam hangne phi shem bunsien
Ka long syrtok wat la phi don ka hok
Khlem kyllan pynkhah-khleiñ teiñ-teiñ
Ia ki nongbat ka bor
Ba khñoit jubor.

4. Ki briew thmu jngai ban shong shuki ka ri ki ong
Ia ngi kin tei ri ka phylla pyrthei
Haduh mynta pat don ba'i
Na hynñiew ki lypa
Ban phra kin *plus*.

5. Katba ka shalyntem ka por ba iaid ka phet
Ka buittuh briew bastad katta ka stet
Kum ka tista leit jingiaseng
Hukum ka niam shu ngeit
Khlem ka jingngeit!

6. Ia ki 'riew bun don sap ba-pher b'la kha hangne
Bneng ka bynnud b'la kum ai sap ia ki
Namar baroh ka sbun na jrong
Long kum ba bret ha ktieh
Kjat ki saw kjat.

7. U-ba riewspah phin shem u nang-riewspah kham roi
Uba kyrduh u nang kyrduh duk shuh
Uba iap-thngan u nang iap-thngan
Ba-sniew u nang iai sniew
Ka sniew ban bha!

8. Lada long-briew pyrthei ha ïing baduk raitong
Ia ki khambha ka leit bam kwai shuwa
Sa wan biang longbriew khun binong
Na kyrdan briew ban kiew
Long 'lei-khyndew.

9. U 'riew don spah kyrdan u kloi dep man ki kam
Spah ka pakhar ki aiñ thaw-briew-pyrkhing,
Kiba duk ksew ki sah dien tam
Shu lyngngoh ang sha bneng
Lynter shu jlew.

10. Ki sngaid khaïi at kpoh ki khleh maw rit h'u khaw
Ki milai bih ha ki jingbam jingdih
Ha sh'wa ka iap, bun wat ngin im
Ka ïap shyieng snap, ki ksaiñ
Ha lum kin ïam.

11. Jemdaw u kam u nongkhaïi ki aiñ baroh
Katba u mon ban khleh ia ka bam ka dih
Wat la bna eh ka dei ka bih
Hynrei ha ki ba - thngan
Ka bih ka bang.

12. Jingthung ba mih na mei-ramew bun ki nongrep
Ki ber dawai jingpang bad pyniap khniang
Ha bym lap-lieng ka kwah kloi than
Ki briew ki kylla khniang
Shaḥ pyniap lang.

13. Ka bor ka kem pynsaja jur ia u nongtuh,
I'u nongkhaïi khwan-spah b'la palat liam
Ym tang ba tuh ba pynïap ruh
Bad lehmon khlaiñ ka bor
Ka jem sla wang.

14. Ka aiñ ka buh pulit ban tem ki bor dakaid
Ban 'da ia ki khun-bynriew ka suk ka saiñ
Ia ki kynthei batang shibor
Jingsniew ban rat na trai
Sniew ka trai kliar.

15. Don bun ki pukni-bhur sieh sner paro lui-lui
Bapah ki sur-khor-thiang-pynbiej -bynriew
N'u tnat dieng-iap ki swar ka khmat
Hangno spah ka sma pyut
Ban pynkhuid plan.

16. Don bun ki lymbit her na ki krem miet badum
Ka dur ym 'i, iohsngew tang sur ieid ri
Pynshoh jadu da sur dum rwai
Ha ngi ban hair kjit-doh ieid ---------
Doh drakula !

17. Don bun ki doh satar ieid ri khyllah shisha
Ki ioh ryngkhat bat bor iktiar, hynrei
Ki tieng hadien ka jingleh shlur
Kumta ki pynbud tdong
Da ki miaw-ïong.

18. Kaei ki tieng mutdur ym lah sngew ha pyrkhat
Ki syriem ia kum kito ki 'riew ïaid miet
Ba tyllep-biej ka pap khaweit
Ba phet n'u ksuid la-jong:
Ka syrngiew-ïong.

19. Lada sniewbok phin kiew saw ki ïing rong,
Phin 'i ki jaiñ-ïong, ba ap wat jingkhang ruh
Ban kjit shi kjit ka pla kynsit
Jong - phi haduh phin shem
Sah tang eit-pla !

20. Kham jngai, nga kwah, ban jah na jingban khia ki aiñ
Na along dujok-beiñ pynshitom triem
Na lynñiar, shyrkhei ka pynïeng shñiuh
Ba mih na thliew badum
Ki sorkar Hades!

21. Jngai-bah, nga kwah ban her na ki adong thaw-briew
I'u don ka spah ba iaid kyrpang kumwei
I'u duk ka ksew da kumwei pat
Ki aiñ te aiñ suda
Kot-jot suda!

22. Pyrthei kam lah shaniah ki briew b'la mih na ruh,
Jingmap n'u Blei haleh ki la ioh ruh
Pynban sha ki ka phieng ban jan
Te khnang ba kin im suk
Hap ong : 'To iap suk!'

23. Ia kum kita ki briew haba ki briew kim sngew
Kim banse kyrtiang dien biang sha ka sniew
Ba pyrthei ia ki ka jli ka 'tait
Kim banse wad ka lad
Sha ka sniew bha.

24. Ha dok-pylla wat ki 'riew-blei b'la jied kyntang
Ki lymbiang im na jingmut ka jingsmai,
Sha ki u ksuid u tur ban pynjot
Hynrei u shem khongpong
Hap krad dem-tdong.

25. La pyrshang im shida ruh pyrthei kan sngew shla
La im hok ruh shah ong la king janor,
Ki kwah baroh ban ngop trong lang --------
Ha khlieh ban mih ki reng,
Jingshong u tdong!

26. Lada kham don ne im long tyngkai sngi shisur,
Sarong kin ong kin wad kput ban pynjot,
Ki nongshohnoh kin sngew bad l'da
Lap metiap-briew na jan
Roast ngin shah syang.

27. Ban krad sngew kwah phet noh sha sawang ri nangne
Ka jinglaitluid ka met-mynsiem ban shem
Na tah mationg, ka biah phongrai
Na kynkok briew ka dait
Thylliej khlem bniat.

28. U briew u hieng 'ñiuh-khmut b'u ïuh ki met ka bneng
Ia ki jingpang triem, ka duk wat i skaiñ ruh
U leh rangbah long sah khynnah
Kwah pynrngat duriaw khoit
Tang d'i shamoit.

29. Jingim kum ha Sodom mynsh'wa mynta ngi ïaid
Na ar ngi hiar jinglong im ki saw kjat
Wat ki 'riew-blei kin man 'riew-ksuid
Miet-sngi lada kim d'wai
Ym i'u Mammon!

30. Ka jan ia-ieid mynsh'wa suki ka ran sha jngai
Shaba yn phai ksai jingieid u sohsat
Ki daw halor kine baroh
Mangi ngi sdang ban long
Ka dewlynnong.

31. Ki sngi, ki bnai, ki snem ki tyllun suki-sted
Ka ri ka lhop namar ka kha-bun-paid
Bhabriew ka ri ka hiar kylleng
Tyrkhong kyrduh suda
Ha jingpahuh.

32. Pyrthei kan beiñ ia nga u ing-khong shyllangmat
Ba beiñ ka ri b'la kha katne, hynrei
Ha synshar laitluid - ri bahok
U nongpynshit sniew-bha
Dei u ieid-ri!

33. Kumta, nga thrang nangne ban jah sha ri ramia bad phi
Sha jngai na ri bym kwah jan shuh ki blei
Sha bym ju don kaw-kaw-daw-daw,
Ha pneh ri kynjah tam
Ka phylla - shngaiñ.

34. Na kum kane ka pyrthei -sat-im ka long phngar
Sngew jah ngan don ha ri syriem Utopia,
Mano ban ieid shong ri hangne
Ne kam ka sngew sarong
Kum kane eh?

35. Nga kwah ban jah kumne ym dei ka tieng khaweit
Ia ka jingeh ka jingmanbriew nga shem
Hynrei hangne ban im nga lap
Ym lah ia ki ba-hok
Wat tang ban ïeng!

36. Kumta, ngan her jyndam sha ri jingmut ramia
Shata yn ker tang jyrngam rong mariang
Ki 'er-iwbih, ym tdem rben-bih
Tang sur ki simphoni
Sur sla , sur sim.

37. Ha tnat ki dieng kin snoh saw aiom sah ki soh,
Sla jyrngam sah 'tiew bun-rong jong ki khlieh
Kin dem ba 'er batlem ka beh
Tang na suhsieng jingbeh
Jingpang kin beh.

38. Hangta, ngin bam ngin dih jingbam ba-sngur shngiam rai
Ban long ki jingbang tam ym kum hangne
Ka jingbam ruh ka dei ka bih
Hynrei shu hap na bneng
Kum ka Manna!

39. Phi lah ban dem ha kut shadem jong-nga kham slem
Bad sngew katno kham long ka pyrthei pher
Katno ngi jngai jan na ki briew
Bad pynban dei ha jngai
Sngew ngi ia-jan.

40. Por shat jem 'jat phai sngi ngin kiew kliar lum jrong tam
Nangta ngin khmih khangkhai ki kjat sep-sngi,
Ki sim phai skum, noh-sngi-shoh-sla-um,
Ki khlur, u bnai kin shai
Por ha kajuh.

41. Hangta ka ri ramia ki sngi suk sah ki par,
Na ka klet briew ngi kynmaw tang i'u Trai
Ka jingtip briew ka man tip Blei
Jingieid kan pynkylla
Ka kper Eden.

42. Hangta ka dongdit ïar lyngkien jyrngam phin shem
Ngin shong 'pdeng sker ki skit ki 'tiew bun rong
'Tiew 'jat-paro, 'tiew 'jat tyngab
'Tiew-tap-lup rong paham . . .
Shlei s'tang syntiew.

43. Ha ri ramia wat jar jar ruh long kan kynjah
Pynban hapdeng kynjah don bun u paid
Ki jingitynnat kin kren tip-briew
Haduh phin sngew la poi
Ri jingkular.

44. Adam ka Im ki ioh im Paradise tang shiphang
Namar u soh adong bang shi sekhon,
Mynta, nga kyrpad ko Blei, hangne
To pynlong ngin long thymmai
Adam ka Im!

6. KA PHLA JINGIEID

To shong shiphang nga kwah ban kren
Ia phi kyrpang namar kham slem
La kwah phla hok keiñ da shisha
Phi la pynsngew katno ia nga!
Hangno nga ïeng kumne jingim
Bad kumno ruh ar ngi ia shem?
Ïoh rkhie phim pat wiat ki ïawbei
Da phew ki snem khie nga la slem;
Hynrei ha-khmat dur ka jong-phi
Por nga phai biang sha mynshuwa:
Kmen kum nyngkong sngi kynduh ieid
Ka bneng nga klet ha sla khyndew
Haduh byin tip ka bna ïano?
Jingpher ka por ki per ha lyer
Maian ki pher ban khana-tang
Kum jingsyaid kdup klet kat dang dem

Shadem Rynñiaw ka Sohlyngem:
Phi la pynsngew, ko Tiew, ia nga,
U Li, kumne keiñ da shisha
Namar kane nga sngewthut ruh
Nusib la jong ngam lah takor
Ne dom i'U ta U b'la ialam
Pynpaw kumne ruh don jingim;
Na khlieh ba dem pyrthei shawei
Ha phi nga la ïohi kaei
Ki khmat jong-nga kim pat ïohi
Kumne, haba kum peit ki khmat
Nga sngewthuh pat katno ka ktah
I'u briew b'la kha shoh long myllung
Na ki billion bad tang ma-u
Dei tang ma-u, uba sngewthuh
Ka sngew mynsiem tang shi-troh ruh;
Ban ktah kti pat, mai Blei, ia nga
Ka pap Adam ngam kwah saiñ biang,
Ia nga phi long ka b'la kyntang,
La ha pyrthei phi don hynrei
Ia phi nga kwah ia nga phin long
Shap kynja -khuid tang thut ngan duh!
Balei kumne leit jia jigim?
Lada tip sh'wa ngan jyn da shah
ka kyrbeh saw ka sian bynriew,
Mynta, duriap sah ha lade
Nga dang don hok shuh ngan babe?
Jingim ka dei ka lynti khim
Shisien b'la ïaid phai dien ym lah
Tang ban bynnud sngew ka long pap !

Nangne nga don sngew shawei sngi
Shawei sngi ka pyrthei im phngar
Ha jinglong briew ka pher mynsiem
Ka lyer ka ktien, ka ïaid ka ïeng
Ka syaid poh-ïing ka khriat shabar...
Kumne hap mad jingim, keiñ Tiew !
Kumne ka shop ka kupar-briew,
Lada yn jia toi kumwei ruh
Nangno ia phi ktien ngan ïoh kren?
Kumta shu hun la ym sngew hun
Shu phuhmat ha ka long suhsat
Ba ngan bam ja khluit lap lah jingim
Babe ngan im-ïap ha ka kut
Spah sien nga sngew ka bha ka ïap . . .
Ia phi baroh shisngi nga ïohi
Ha jingmut ka pyrkhat jong-nga,
Ha dur kiwei maphi phi paw
Sngew dei maphi phi wan sha nga,
Sngew kum u briew b'la ïap shiliang
Ha jingpang snoh jong-nga arliang
Nga im ia phi shiteng ia-lade.
Ia phi ba ïohi pat bad u wei,
Mynsiem ka jingpluh ngam shem ki ktien
Ban pyniakap ba phin sngew-lem
Ka jingkylla ingkhong long-mrad!
Kane phim tip ei ei, ruh em,
Ha ka dur bhabriew nga sngew ngan theh
Asid, phin sniew-briew shirta syndon
Hangta sngewsih lynter phin ïam
Kumba ia phi nga ïam manga,

Hynrei ha kut ngan shem ialade
Ka dur mynsiem la jong ba kham
Bhabriew, leh biej nga la pynsniew;
Nga sngew ruh de, da ka shuri
Ia phi ngan dung pynïap syndon
Bad ngan kut ki sngi jingim byndi!
Ha ka Kmie U Blei, kumta nga d'wai
Dem ki khohsiew, sla-kti nga plied
Phriang bneng nga khapbrip kum sha u Allah
Ba ngan ïoh bor na jinglong tlot
Un hiar Blei lem ha ka met shong ksuid
Ban rung jingshai jingtip shaphang:
Ka bha jingieid-ieid tam nga duh
Katno nga ieid khnang ngan sngewthuh
Bad katno ruh ia ka nga duh
Nga dei ban hun ïap ruh ngan duh!
Kumta ha jingduh-nong ngan ieid,
Ha pher ka dur hi ha jingieid,
Ban sngew-nguh Blei ha jingim lyngkot
Jong-nga, ia phi U la pynshem
La sngewsih ngan sah tip tang marwei,
Don hok ngam don ban dom ia phi,
Phylla, kam Blei ka jia ha ngi.
Kane ka kren noh mynsiem lem
Nga hun ia ka sngew-lem phi sngap,
Kumta kaei b'la rai ki blei
Dem nga hap ïaid manga u briew
Kum sawangka ki Krik mynsh'wa
B'la mon ki blei manga u briew
Nga don mon ruh ka lad kam plie . . . . . .

U Orpheus sh'wa u Homer
Ban pynim biang wat na ka ïap
Ia ka tnga ieid tam b'la khlad kthang noh
La lah pynum wat i'u Pluto
'Lei jwat eh dohnud tam ki Krik
Tang d'i sur-shoh jingput jadu,
Sniew-bok artat un piam ia ka
Ha sh'wa un lait ksuid noh shabar
Shapoh jingdum ka Hades junom
Ïambriew lynñiar u duh ia ka
B'u kum pynkheiñ ka soskular
Bad shah patar ka dur bhabriew,
Kumne, ka kut ka rhah kwah-briew . . . .
Kumta to long ia nga maphi
U 'bat-iam-bait ha ki phlang jyrngam
Sh'wa ngan kum jrong bakla ki kti
Phi to kli khop la long sotti,
Ne long ki syntiew khlaw na nga
Jngai phuh suhsieng ha ki riat 'i triem,
Klet pynbuaid tip-briew ia nga
Pynshitom ieid ia phi ngan kheit,
Ne ba nga kynjrot sha ïing ban thung
H'u khiew syntiew ngan ap miet-sngi
Ha jingieid sumar biang kat kata ruh
U Blei khlem bet ia nga phin phuh!
Ha kum kane ka duh ia phi
Ngan kyrmen mlien im ha jingrem
Ban hun ka duh ka jinglongbriew;
Lade ngan long ka met doh-briew
Ia phi ha nga ngan pynlong mynsiem

Bad hangta tngen bad phi ngan shem;
Jingieid ngam sngew dei tang jingkdup
Jong-ngi ki ar ka doh longbriew,
Hynrei ban kum hun noh shisien
Maphi lada jingbha phi shem,
Ialade ngan jah na ka jingkheiñ;
Namar kane nga sngew ka dei
Ym tang ka ieid ba dang tip briew
Dang dei kata ka ieid tip Blei!
Kyrmen ngam sngew don ka lawei
Ngan ïaid kumne ka sah sngew sliang . . . .
Ngam ju tip kumne don ruh ba im
B'la mad jingim ia nga ha sh'wa
Bad ban sa mad hadien jong - nga,
Ngam poi pyrkhat kumne ngan lap
Ju don kumne ka jingim-briew!
Jingshem thymmai jingmut ngan ïar,
Kumta, kumno ngan lah haram
I'u Blei na phi ia nga hangne
B'la saiñ-dur skhem ha rynïeng jong-nga
Pynpaw jingieid ba kum kane?
Kumta na jngai sngew ngan pynjan
Na ka ieid-briew, jingieid ngan pher
Namar shisien bakla bad phi
Ki khmat jong-nga ki ïohi ruh
Hynrei dur khmat kum ka jong-phi
Sah ngan matlah sngi ki shirta
Ym don doktor khmat ban pynkoit,
Ngan kut nusib kum Orpheus
Ka jingieid-iap ------ ka Euridise !

Phi long ia nga ka Paradise
Adam ka Im ngan long ia phi
Ki brai pynshoi kin long u bseiñ
U Soh-adong un long snap jingieit
Ka bneng ngan duh lada nga kheit . . . . . .
Pyrthei ap suri shri kan beiñ:
'Riew-pap, khlemraiñ, mynleh 'riew-blei
U ioh kokkhai bainong khatduh
B'u stad kren-thoh than ia kiwei . . . . .
Ñiuma, kaei nga syier duh ngan duh
Ka dei ka tieng ka jah tip Blei
Namar ha phi, khlem pep, u Blei
Ha nga kyrpang U la pynpaw
Ba ha khyndew don symbai-bneng!
Te tang katta sh'wa ngin ia bam
U kwai ai sbun ia khlad jong-phi,
To map ka phla jingieid jong-nga
Kan im ban ïap tang ha phi hi,
Nga nym kwah pat kaei nga la kren
Ha phi keiñ Tiew, sohkhliang kan sah,
Lada ryngkhat phi sngew kumta
Ia ka pynlong tang kum kita
Jingjia shisha b'la kylla rngai
Ngi kum phai-dien kynmaw ngi ieid,
Ngim don ka bor ban leh ei-ei.
Ne puriskam sngi ki ummat
Ha sner u klew dang step u shad,
Bad jingjaw bneng ba-kordor tam
Ba dei khyndew halor ka dur
Khunlung rkhie ki iohthiah ba ïohi Blei.

7. KA SUR BALLAD JONG U SAMLA

Ka miet ïong-dum tang poi ba-kynjah riew-jar-jar
Bym banse eh ban khlad u dei,
Mynsiem ka don ha jakhom jyrwit khia jynjar
Ba dang dei phai sha ïing i mei.

Sngew kum ba-pyoh mynsiem tang pah ki 'niang-kynjah
Ka khlieh ka phieng, bor briew ka tor,
U khatarbor i mei hynrei u dei ban shah
Ban kiew kyndon longbriew ka por.

Hangta, u sngew 'lade ban ieh dien ka shiliang
Thylliej ba-pnah kyndit u dkut,
Sha-wei ka ri bad kaba - ieid sngew kwah jah jlang
Na pyrthei kat kane ka thut.

U doh ngab saw syaid-ding sngew ieid khatduh ïawai
Shympriah u syrpai jingtuid ki ummat,
Ki kjat sngew tlot lypa shuwa kin phai dien trai
Ka sngew than eh sh'wa kan lah bat . . . .

Tang khlad na ka, bneng ka khyndew ka kylla lut
Tang 'la-jat sted sawa ki kam
Lynti sngew jrong than eh jingiaid bakhia kin kut
Ka wan hap shop kat kane sang !

'Pohthliew, 'lor maw, ha ktieh u ur, u lait ka ïap
'Pdeng ka dum-ngiew ka her mynsiem
Bad b'u klong snam u tied pyntieng, hynrei demdiap
U kynmaw ieid dur b'la ieh-dien.

Ki ktien phylliew jingmut ïa-ieid ba la ïa-kren
Ka por mynsngi mynshai, por ym sngew wai
Ki syrpud ai mynsiem kumne haba ia shem
Ha jingjngai dum na ka jingshai.

U la ïohi ka buaid, tuid snam bad ka ia - shoh,
Ki 'thei-thala kren sih u la kynduh,
Ka im longbriew palat long ksew ba-poh
Ka shnong Sodom dei hok kan pluh.

Teng teng ki ksew jlew-wiar ia u ki beh ban dait
Lyer slap-jur ruh sympat u shoh,
Katno u sngew shem mynsiem sat, husiar u ïaid
Tang sngew nadien sngew ban shah shoh noh.

U sngew lade u ïaid pyrthei dum khriat lynti,
Ha jingsyaid ka ïing kiwei ki kmen,
Hateng bán kynduh briew shu sngew lehraiñ ban 'i
Ïoh dei kiba -ha-ïing ha-sem.

Lyngba ki dong u ïaid ki briew b'u ia kynduh
Ki peit shongshan da ki 'mat-dong,
Ki kum mut sniew ia u ïoh dei tang u nongtuh
Ne khun pongka, kynnah shang shnong.

Bunsien ki briew wad daw ïaid miet ia u ki bat
Ban pan jingpruid, shah kynroi ei
U shu pynklet kloi lan tang lait shah shoh hap bniat,
Ka mynsiem kyiuh ka kyrbeh khot Blei.

Ha ki pulit ïaid pahara b'u shem tohkhat
La shah patrong ryndang ban shoh,
Ki kloh ka pla, tla sih ban ñiat shaduh thanat
Ki mut ia u dei u lehnoh . . .

Khatduh mynsiem ka shngaiñ tang poi ha ïing hynrei
Klet pat kam lah ka jingiehdien
Syngkhlieh ki jhieh katta ummat ki shlei
Jong kaba-ieid jong u mynsiem.

Sha jngai mynta ia khlad ma-u na ka u shem,
Pyrkhat sngew khia, kyrmen sngew duh,
Shu kyrmen pat u Blei u nym lah khlem sngewlem
Nangne saei un lah leh shuh?

U shaïong dum jingmut balei katne ka jia?
Kumno pyrthei bym ieid ka long?
Balei ban im hok ruh haduh katne kylla
Sngew khlem jynjar ban im ym long.

Bym lah ïohthiah u khmih sha suiñ synñia sah slem
Sha ki khlur phyrnai bym lah ban ñiew,
Ki khih wiat rymmuiñ kmen ban pynsien ia ka bneng
Na u ki pher ka bneng bad khyndew.

Sur rngai ka kren ha dur lynti ki khlur jar - jar
Ba pynshai lem pat da kumwei:
Kane ka ieid bijar ban pynsngewthuh kham ïar
Ka long ruh ka jynjar ieid - Blei.

8. KI DEI KI BAIEID TAM

(Ka ïam pangnud)

Ka jingkhot noh ka la kloi than eh
Khublei khatduh ruh ngam pat ai,
Kum ki 'tiew pyrem kloi phngar ki stai
Sla kum ki kseh balei kim neh?

Longbriew shu sah sah ha pyrto
Ban 'i dop ki syntiew kulab
Hynnin ki phuh, mynta ki hap
Halor khyndew, kumno kumto?

Kin shu jympa jah thiaw noh jngai
Sha lyngngop duriaw bah ba-kynïan
Shaba ki khmat kim lah ban klan
Lada ngan bud nga nym lah phai.

Balei na nga ki dei ban leit
Jingieid haba katne ka shlei?
Haba pyrkhat khatduh marwei
Isih ban ieid ia ka jingieit !

Dangmut shipor ia nga kin ap
Ngan siew kylliang ia ki jinglehbha
Baroh kiba la leh ia nga
Ka por na ngi ka ïaid, kam map.

Ju phohsniew ruh kumne maitang
Ban shah iehbeiñ sla ha pyrthei
Ha khongdong ka khongwaiñ marwei
'Pdeng lynti jlan ka ïaid tmang tam.

Ban jia kumne, nga ju pyrkhat
Longbriew ka kut h'u lum i - ngiew
Ne kylla dpei h'u mot thangbriew
Hadien katne ka im ieid ryngkat?

Ka lah ban long ka mynsiem briew
Tang her kan mulot noh syndon
Kumba ki bym ngeit Blei ki ong,
Te myntoi kata ka wan longbriew?

Ngi wan ngim tip, ban leit ngim tip
Balei ngi wan tang ban ia ïap?
Junom kumne ngin ïai duriap?
Junom jingim dei ka kyntip?

Jingim ka por lyngkot ka paw
Longbriew ka dei tang ka shempap,
Ngi rkhie ban ïam, la kha ban ïap,
Don jingmut Blei ia ngi ban thaw?

Ka dohnud shngaiñ biang kan sngew blaw,
Met khlaiñ bor ruh ka dei ban tor
Wat um ki khmat ruh ki la slor,
Long klet kloi briew biang kan kynmaw.

Balei kumne keiñ bor na jrong
Haduh katne mynsiem kan kthang?
Balei ki jingkheiñ kordor tam
Kumne pyndam ki shah rat dyngkhong?

Haduh katne mano ba ktah?
Syntiew na kper mano ba kynjrot?
Ha jingieid ruh don nongpynjot?
Balei kumne, Blei keiñ, Me phah?

Ieid khlem Blei pat nga shem kam don
Kata ka ieid bitar pynpang
Ha jingiap ruh im ka kmen biang
Ngam lah kumta balei ngan long?

Ha jingiap briew, ki ba-jan nga 'i
Ki ïam ïapler sa kyndit biang,
Ba ïap ki shah klet tang shiphang
Sngewsih ban long briew lem bad ki.

Ju ïohsngew na shyntur kiwei:
'Riewhok bad ki bapap eh ruh
Ha bneng bainong la mang kumjuh
Myntoi kumta ban im U Blei?

Ki kam ınuthok kiba synlar
Kyrpad ba dem khohsiew jingd'wai
Shu pulom stai bad sah syllai,
Ka bishar aïu, ko Nongbishar?

Tyrsim kjat-jrong kin shu beh thong
Kum 'sew beh mrad i'u Aktaeon,
Kynrup kin tar mar-ïoh syndon
Kin beh ia nga shaduh ka krong?

Ba peit ruh jngai pyrthei s'lonsar
Jingjia khyllah ki ju pyndiaw:
Ka hok ka rieh, ka pap ka paw
Nga khap ki khmat, tare nga par.

Marwei nga sngew h'i lieng bad jngai
Ka pdeng dew radbah ïeng shyrkhei,
Khlem mynsiem lem tang ban synei
Nga sngew, ban suk, ngan ngam shatrai!

Napdeng jingthaw ba ia im lang
Ha pyrthei ryngkat ba ia don,
Stad hyndai Krik dei hok kin ong:
Jingim briew dei shem ka sangsot tam.

Ktien Euripides im ki nym rim
Ha ki khatphra ki sawangka,
Ha ki ktien kthang ka Hekuba
Ba jingiap dei ka dawai jingim!

Jingong u Epirikus sngew dei:
Shu kmen im bam ka dih sadhai
Ba tang shiphang jingim la wai
Ym don ka por ka pyrkhat Blei . . . .

Jingduh kumne ki baieid tam
Ki long kum jingshisha ba lah
Pynkulmar khlich b'u Blei U lah
Ban pynjot ruh jingtynnat tam !

Sngewsih ha dur ummat ka theh
Ba 'soi naduh syngkhong ka dohnud
Ba jingsahnud kynmaw ka bud
Sngew ha jingïap, jingim ka dang neh.

Ban klet, ki kmen pap bun nga la mad
Shaduh kut khuri lut la dih
Pynkmen 'lade, hynrei sngewsih
Katta nga wad sngew sah nga rwat.

Marwei kumne nga khan sah jngai
Shano kumta nangne ngan kam
Ban ïoh jinghun mynsiem ba-tam
Sh'u Kpa bad ki ummat ngan phai?

Shem ruh ki dei jingdem sngewrit
Ha kum kine ki kynduh jemdaw
Ryngkat arliang umkhmat ba jaw
Na trai ban shem kaei nga ïit.

Te to saiñdur katba Me sngew,
La sngewsih ruh ka ban katne
Kumba kim 'i kut shuh hangne
Katba dang dei thoh ïaid ha khyndew.

Nga sngew ka beh 'er iwbih duh,
Nga sngew sim Song sngewthiang u siaw,
Nga sngew dang dum khlur ki kham paw,
Ia ki baieid la ngam 'i shuh.

Sngew ha nga pat ki nym lah ïap
Ba nga la ieid jingieid kata
Ka sahnud im haduh mynta,
Sngew ha nga sah im ki khlem ïap !

Ngam shem ha ki nga sngew kita
Jingiaid ka por, ka ktien jingmut
Jong ka jingkhlad bad ka jingdkut
Ha mynsiem ka dikshoneri jong-nga.

To shah dop ki syntiew b'la hap
Ne ki b'la s'phriang 'er jngai shawei
Ngan tam i-wei pa ia i-wei,
Ia ki bynnud than eh kin ïap.

Ko Trai, to buh ki syntiew jong-nga
'Lor duwan jrong kynsai b'la jied
Na jngai ruh sieng kin khring sngewieid
Ka por dei wan ia nga hangta.

Kyrpang to jied jaka kyntang
Ha maia-ieid kyndiang ban 'i,
Sumar 'da-ker biang biang ia ki
Ia ki nga ieid . . . . nga bynnud tam.

9. HA KA SYNDUK SHUWA BAN RAH NOH

(Ka ïam pangnud)

I

Tang ba la dei ka por ban khlad na ngi
Nga lah mo ha jingkhlad ban klet ia phi?
Ha jingiaieid ym ju kut ka jingsngew
Wat spah phew ki metiap ngin tep khyndew,
Jingieid dei ka bynta jong man ka sngi.

II

Jingieid kam dei ka almanak ngi wah,
Jingieid kam don u laiphew-wei Nohprah,
Jingieid kam don ka por ba kan tyllun,
Jingieid kam don kata ka *millenium*
Jingieid dei ka mynsiem ban ïap kam lah!

III

Tang shem nyngkong ia nga ha sla pyrthei
Na jingkhriat tlang jaiñ syaid ban sop phi sei
Ha bym tip briew lynñiar ïam nga lynga
Phi thir ki buit byrngia bad por synñia
Na nengkhlieh ap phi ïohthiah rot marwei.

IV

Phi la sngew ruh haduh katta ia nga
Naduh sngi por shitom ka shem shipa,
La klan ka um ka ding u thah ba-kjap
Tang ba ngan im phi klet don ka jingïap . .
Phi long ka Pelikan jingim jong nga !

V

Ba loṅg rynïeng sngewthuh ka sdang ban san
Sha lynti bneng da kyntien jem phi lam,
Nangta phi sneng ban tieng shynraiñ i'u Blei·
Ban im akor ba tam tip briew tip Blei
Bad ban kamai ka hok hangne ngi wan

VI

Nangta ka rta tang kynjoh kiew samla
Phi bei ki jingdonkam khlem khñium ia nga
Shaduh ka kyrdan stad ka rung Kolej
Khnang ban long briew miet-sngi sumar phi ieij
Mali phi long ia nga ha kper sara.

VII

Phim don ka jingieid knie ban shim bynta
Ban sngew ïathan s'u shynrang ban leit ïing tnga'
Kynmaw hajar kito ki snem b'la leit
Ka Kmie khlem pop tynrai ka kum klet-ieit
Kat Khun Blei pun ka kha sngew U jong ka'

VIII

Sh'wa khmat phyrnai, ma-phi, phin jah noh-phai
Ka por ban pyndep kam phim ju thiah-thai,

Phi la sngewthuh jingim jong ka jingmut
Phi la ïohsngew kyndiang sur ngi kyllut
Ka khot maïan u Trai ban leit bam kwai.

IX

Badno ngan ia nujor bad phi shuwa?
Dang lah ban shem kum phi khamtam ia nga?
Kiei kiei baroh ha ka pyrthei
Ki don ka sdang, ka pdeng, ka kut hynrei
Ha phi ngam shem ka sdang kan kut ia nga.

X

Phi dei ka Oasis ker sla dieng tlai
Ba 'da na ka shit dang ka sngi shoh swai
Ba pynjah ka jingsngewsliang kat uba wan
Ba phylliew ka duna kat uba pan
Khlem khmat peit jaitbynriew ri jan ne jngai.

XI

Ri ka kular ki Jiw kim shym ïohi
Ka daw ka bakla biej ka lade hi,
Katno ki sah diaw kthang ïam briew shirta
Ha kynroh maw ki sangoh khlieh mynta . . .
Kanaan, kata, slem nga la shem ha phi!

XII

Katba mynsiem phi dang pyrsad ha ngi
Ngan ju marmlien ia phi ngan leh mynthi,
Balei nga ïam kumne ngam lah sngewthuh?
Kaei, hynrei ban ieid nangta ban duh
Ban jaw ummat nga sngew hok ka deiti!

XIII

Sha duriaw ki dongdit phi da la klan
Katto jingkhia aiu keiñ shuh kan ban?
Sted her ka por phi la da la leit noh
Sha phi ban bud ki dew duriaw bah ngan phaloh,
Lehnohei pat, nga tip, ka jingpyrshang.

XIV

Tang khlait jyndam ki khmat jong phi: khyllah
Kumne balei sngew sngi ka dum miet sah?
Sngew ban kyllut thliew shkor ba kynjah than
Ka 'lei ap ïing sngew kynsan bak ka ran,
Ka lyngwiar-dpei ba-syaid mynta ka pjah.

XV

Ban ïam nga don hok mo kum ki paidbah
Ba khap-brip dam ki khmat jong-phi ki sah?
Haba baroh ngi dei ban leit kumjuh
Sha ïing neh-sah ban shong jingkynduh
Hadien ka ïaid jingim ki mail jngai bah . . . .

XVI

Kumta, suk to mih keiñ khatduh na ïing
Wat nym sah-nud kaei phi la ieh dien,
Ngan ym lah klet ka mynsiem ka jingkhraw,
Nym lah ruh ka pyrkhat khlem ka kynmaw:
Shisien phi ïap-im sah ka junom sien.

10. KA RI JONGNGA

Nga khap ki khmat b'la jan noh phai synñia
La tap ruh ka kynjah jingdum sngew-ma,
N'u nongsynshar haduh mraw salonsar
Ha jingiohthiah kumjuh ki shah synshar.

Nga ïohthiah klet bynriew, kyndit ban shem
Sngew don 'lade ri jong ki blei ki dken,
Ki sim ki her sngew kmen sharum shaneng,
Na dieng sha ki soh, syntiew . . . nga ïaid na pdeng.

'Er batesi hir hir ka sieng jai-jai
Sngew kum dei aïom syriem syiem sngi synrai
Ki 'niangkongwieng ki ud mieng na ki tnat
Sahit ka jngum, lyoh ki lieh ïor, sngi ka shat.

Nga 'i ki khun khiat kmen ki soh-tyngkoh
Ki kshaid lieh-dud, nga 'i, rymphai ki noh
Nga 'i phew jait dohkha ki jngi kyrhai,
Ki sim suh khlieh ia ki, nga 'i, ki khwai.

Ïohsngew sla slor sawa jem ki hap noh,
Nga ïohsngew sur ki sim rwai sur bashoh
Nga ïohsngew 'er-temon beh thiang tympang
Kham um bang ksai ban sur duitara thiang tam.

Nga ring ka 'er ka jingkhiah - krat bakhuid,
Nga ring ka 'er ka ri ka jinglaitluid,
Suh ka satang suhsieng ka siang shngiam tam
Kylleng sieng tang iwbih ka lyer beh thiang.

Nga dih ka um ki shyng-iar shngiam phylla,
Nga mad ki jingbam khlaw bym pat ju bna.
Nga sip na ka ksing rew ngap jingshlei bym rngat shuh.
Nga doh 'la khyndew, kjat briew kim pat 'iuh.

Nga ktah ki soh tnat khia khun ranap khlieh,
Nga syrpai dop syntiew ki rong kshong lieh.
Nga khawoh kai ka um 'i pei 'ba ka thwei,
Nga syrpud ieid met jem shñiuh jong ki skei.

Ki dieng, syntiew la khlieh dem ki kohnguh
Jingmut barieh jong-nga sngew ki sngewthuh
Ban pynsngewsih kim kwah ba ki sngew sang
Ka dei pyrthei sngewthuh ka jingmut lang.

Hangne, nga sngew nga dei u trai ka shnong
Hangne, shisha nga shem kawei ka kdong
Hangne, nga lap ka pyrthei palei khlieh
Hangne, dei ka jaka lait ka byrsieh.

Nga ngam dymmiew ki ryngngi ba ngan puson
Ha pneh pyrthei jyrngam ka ker sawdong
Nga shong duriap jylliew kumne ban shem
Ka jingshisha rieh-ngen wad ka b'la slem.

Ki sim ki mrad kham shngaiñ ki im jingmut
Hangne ym don ka sdang, lap ruh ka kut
Katne ka jingithiang ngeit ngam sngew long
Ba kam dei ka bynta jong ka junom.

Kum pyrthat rkhiang, syiar kynih u pynkyndit,
Ka ri kmen ka phohnsniew pra ka long lwit
Kum jingdkut ka kular ban lamwir biej
Kynsan hapdeng nongieid ia ki ba - ieij.

Ki kjat sngi shai na thliew ïing sak ki dung
Kum sner khnam khuslai her beit h'u sohpdung,
Bad ha halla shnong briew ka sawa sah
Kat dang kaw kaw katta sah nga kynjah.

Nga khie leit plie ka ïing ki jingkhang-ït
Nga sngew jakhom janor ka baïong ngit
Ban 'i ka juk ki briew mynta ka long
Shu kyrkieh-beh sah kum ban im sah junom

Ka sngi ka kiew ka por ha jingiaid slem
Ngi ruh ki briew ngi klet kloi ki jingshem,
Ha nga balei pat keiñ tympang mynsiem
Shirta ka snoh sah dien wat tang shisien?

Nga ïaid sha pyrthei ka banse ia nga,
Nga 'i tang dur thaw briew ka bymshisha
Ngam sngew ia hap tara bad ka im briew
Hapdeng ki briew nga sngew nga pher bynriew.

Dohnud kumba kynsit ka khih lyngkhum
Nga sngew tang marwei briew ha ri ka umdum!
Lano ngan khap khmat biang 'i sa shisien...
Phohsniew shisien ngan 'i biang ka arsien?

11. PHA DEI KA RI JONG - NGA !

I

Ha pneh ka Ri bajuh ki blei
nga ïaid marwei,
Nga 'i ki shad sla dieng ha lyer
Ki sim ki her;
ki syrwet step phyrnai
ha khlieh ki phlang khatduh ki shai,
ki kyntoit lyoh hangne hangtei
ki kah tngen sla pyrthei,
na kynjang jngai ka suiñ jngum pat
u kbeit u phriang ki khmat.
Tang jingkmen smiar
ki khmat shaba ki pyiar . . . . .
kum ki myllung babun jong - ngi
ba sdang poitri jong-ki,
tynneng, nga ruh banse ngan bud
sur blad hap ud:
O, ko ri ieid tam ka jong-nga
hangno ngan shem kum pha?
ko ri tip briew, ko ri tip Blei
lyngngoh pyrthei!
Ko ri jyrngam junom,
ki lum bajrong
skhem ki tawiar
ban rung jynjar;

ko ri bna nam
shaduh ri bajlan,
ri 'law kyntang, 'law adong
shawei bym don,
ko ri baieid i Mei i Pa
sarong jong-nga!

II

U lum nga kiew ban 'i
kham shai ka ri,
lyoh sngur ha bneng,
ki phlang ki dem
ba dei ka por sngi ka synshar
shiteng ka sngi jar-jar.
Ï'u 'tiew dohmaw sha riat
ki ñiut ki dung ban ñiat,
iewbih u beh kumjuh
suhsieng u bym sngewthuh,
bunsien u rieh ki riat jylliew
na ngi ki briew,
syntiew ia u ki 'i sarong
ki thied-jingmut ba kim lah prong.
Lada 'tiew dohmaw jait un duh
mano ban babe duh khatduh?
Nga kiew kham jngai
lyer ka syrpai . . . . .
Nga shongthait noh, ki khmat ki klang

sha jngai ki them 'i thiang.
Ia la ka ri nga ong:
shuh kumno pat ngan pynsarong?
Ia pha ri ko 'tiew pathai,
ko ri syntiew phuh khlaw kyrhai,
ko ri ba kie ki sieng maïa,
tang sma ruh sngew ka bneng phylla,
kumta nga ruh ia pha kumjuh
to shah ngan luh.

III

'Thap-ngab, nga shong
ban pynshongdor ka ri la-jong;
ki lyhuh haba ki pynkiew tdem
ki phliah ding ieid ri ki pynrhem,
hieng khmut nga sngew ban 'i
ka ri tip kur - riti!
Ki pang sniew bok ki jynjar
kim ju jia phngar,
ka dei Eden te ha khyndew
ym don ba lah kumne khlem sngew
wat u ing-khong u shyllangmat
un thap la shyllangmat
bakla lada un kum kren sang
ka ri thaw - Blei kyrpang;
ki mawbynna,
ki wah ud - thiang nylla
ki kshaid rymphum

bym ju rngat um
hangno kumne yn shem
ka ri ka bneng ?
Hangne ki longshuwa
la jied ngi im mynta.

IV

Lyngngoh, ka ri la jong
la ïar ha man ki dong;
ka bun paid-kar b'la bthei tyngeh,
ïap - ler ka lyer ka beh.
Ki rong ki rup bapher
krei ki la mer,
laiphew rong tamasa
shaba yn phai shata,
ki tur ban ker ki kut langrut
por thma ngin shah kñia long 'langbrot;
haduh katne ngam ju mutdur
kin kylla sur ki dur.
'Er tympang-icid ki pynkyndit
ban tip:
khlem tip ummat b'la lang
na khmat ki slor snoh ha ki phlang
kum ki umjer step u myllung Tham
jingstad nga shem jingiam!
Nga thwet ki daw balei
ummat katne ki shlei?
Lada kin kylla mawkordor

shu 'riew spah ei khlem pat dei por,
ki dei pynban ki ummluh kthang
ka bainong jong ka ri ieid tam !

V

Nga sdang pangnud swai mynsiem
ban 'i bunsien:
Ka ri sdang shah tap ha kiwei
'poh umsaw bah nongwei;
Ka ri jan kie lyngkien
h'u ma lyngkien
ba wan kjit khoit ki um bathiang
ngin shah ieh sbun tang um ksang kthang!
Rynïeng ki khun la khum syngit
jan shah jylla kharid,
lynga ban shong puson
ki tynrai shnong kin man soh-shnong.
Sngew ban ïap-op noh kumba pyoh tdem,
byrsieh wat u mawsiang bneng!
Phongrai ia sotti 'thei ka ri
la biah d'u bar ka ri,
ha shong-ia-khleh snam ki 'riew tymmen
na saw ka jngem.
Ki khun ki klet tynrai la jong
kpa-bar ki bud sarong,
ki dei ki khun khutia
shiteng ka shi-tyngka!
Khohñioh ki sngew ban khot ïa - lade
jait jong ka kmie,

ban myntoi pat ki shu pynsdien
kum tdong ksew-kdor jait kmie nadien;
tang ban ïohnong shimet
ki 'thei shlur shlei, mynder u thwet,
tnga bia ki don h'la ri
hangne ki shong tang ban khaïi.
U khnam u thew ka siat hangne
ym dei baroh kumne.
Na daw ai jait ai khong
jynjar ko ri pha long?
Hakhmat ka bor jong ka shibor
khatar long shiteng bor!
U long - shuwa kaei u mut
katne ngin thut?
Ban kylla ruh ïoh shah pam
pyrthat u khla un bam,
hap shu takor ia la janor
jingim ka junom-bhor!
Dohlieh u jop ring mraw ia ngi
Ki Syiem kim ia tylli,
dohiong un teh mraw sa shisien
ba lymbiang long ka ïing.
Hato ngim don ki stad pyrkhat
kane tang ban pyrkhat?
Myntoi aiu riti kin sah
mangi ngin jah?
Mano bym sngew suhkpoh ka pisa
ban duriap kumta?
Ba pynlynga nga lap mynta
dei mapha keiñ ri ko jong-nga!

VI

Ba phai sha la ka jait
dohnud ka pait
arliang la ka jong
ba pyrkhat jngai ia la ki jong.
Ngi dei u paid ba tang shi-khmut
ban khim ngi kylluid-ïar jingmut;
la jaitbynriew ngi sngew shong-shan
ba pher na-wei ka niam,
ne lada dei na thaiñ sep-ngi
ka tdong ngin phai i'u nong mih-ngi
kumjuh ki nong shatei
ia ki shathie,
kawei ka ktien la ngi sngewthuh
pynpait ngi kwah kren shuh.
Por ngi pynsep kam mangkarong
kiwei ki trei shitom,
samla ki pynsyrwa ka por
ban pyni bor
ne pynbijai ka por khlem kut
kam rong ki shnong bym kut.
Rangbah ia-lam ki trei shnong shongshit
ban ïoh rieh kjit
bad peit swar jngai i shuki shano
ban ioh bret tdong sngaid kat u Hippo.
pyndie jingim ka por
bym lah nujor,
ki don kyrdan, 'riewspah kumjuh
uwei i'u wei ki swait peit-tuh,

kin kynkok rieh lada yn jot
ki lok ha shemlanot.
Ngim don sngew mynsiem shipara
tang u saipan ngi thew un khia:
ngi dei u lok
jong u Shylok !
Matlah nga 'i ban tieng ngim tieng
lada dam ruh na ka map shisien!
Ba shah ïuh-roit samla ka Ri
ba ïap byndi ban im ma-ngi,
ki shyieng ki shruh ki pra lko pom
'Poh kamra dum nurok ba ki shah bom,
haduh ha jingïap ym i-thuh
ka dur ka dar shuh!
Ki iw-khong ding kyndok
jong ka dujok!
Kumba sma ki jaiñ phong u Dante
hadien ka phai na dujok shane,
hadien u kynduh ia ka Beatris ieid tam
lyngba ka Dibina Kommedia ba-thiang.
Kan poi ka por ngi nym lap shuh
wat tang met ïap b'la shah pynïap ruh !
Mat ïap ba ïap, ngim sngew salia
ngi tem rwai-shad jam leit bam khana,
ngi beiñ ka khynnah pynkhih shnong
kok-khai, ka ïoh bainong!
Ngi thoh-thad kotkhubor nongwei
ia ngi ban ïoh rkhie thap-kti beiñ kiwei,
ym tip raiñ shuh, pynban sngew hieng
jaiñ 'poh dak snam ban thad khmat ïing!

Nangta sa ïoh sien ka khusnam:
ka pisa-snam
wat pharisi ki ran ka kjat
por b'u Judas ha ki u lympat!
Hynrei sa shem dier than ka sngi
nongïap ngi dei ma-ngi.
Ïar-mangkalai ngi bun shibun
ba phong 'lei-dur-byrtha lymphuiñ,
ha-khmat ka dur ki rong i-thiang
ha-dien u byrni ksai khohruh khohram,
ki briew ia ki ki mane blei
tang 'poh jong ka san sngi ei - ei,
mar kut ka kñia sawa
tem pynkyllut shkor ki duhalia,
sha ki wah sngur ki shah pda bciñ
ïap-ei ngat bih wat bapli ki bseiñ,
habar baroh ka kam ba-bha
ka rieh ka dur bula;
bad kum i 'thei ba wan sha sor
ba phong rong jaiñ bakhor
ia man u samla i shu kren shait,
muja i phong pynrieh ki khongdong-pait!
Ki nongaiti pat ka jingim
haduh ban im kumba ïap-im
l'da nusib briew ka kum kylla
kiba -ha-ïing ki pang ki jhia
ngi pynrem-beiñ, ngi ong u Blei
la leh eh kaba dei.
Dei ruh mangi bym ia suitkhia
jingrung ki 'lang-sohmoh ima!

Dei ruh mangi bym ia mushlia
jinghiar ki muid na Himalaya;
kine kin bam haduh mapha
kyrteng phan kylla: Sahara!
Haba samla ki mut aireng
pyrshah kane tylli ki ïeng,
ki bor synshar kuhiw bishni
ki long ksew phlang jingbam masi,
kumba pharshi u'men Aesop
mynta ia ki keiñ ka 'i kop!
Ym mut ban ong pat ki jingri
b'la kha bad ieid ruh kane ka ri;
bad kine pynban b'rabor ngi dei
ka ri ban tei.
Kito ki mrad nga mut ban ong
dieng kper ba prong,
wat sainar shiah b'la ker kim shan
ki shah tuh die lilam!
Kumta nga puson
bitar shla ngam dei ban ong:
ha pha ko ri synshar ki anna
balei ia nga la kha?

VII

Kumne, haba ym 'i sapa
ha pyrthei shai nga, nga synñia.
Kumta, kaei ngan leh to ong
ba pha nym long kaei pha la long?
Katba kynjai pha thiah phohsniew

kum biej marwei nga byrthen briew,
bad nga kumne ma-pha
pham sngew lynga?
Ia pha ko ri bym 'i khuslai
kyntang iawai ngan kren pynwai:
ko ri u soh u pai
um shngiam, um ngap, um lwai
b'la ïaroh than
sohjew haduh u jlep pynban,
halor u kapsul shini thiang
hapoh ka kthang soh-ngang.
Ko ri thrang tang jingsuk
ko khun bym suk ka klang muluk,
ko khun tip tieng hok kmie duh
bym tip kren shuh ka hok ruh !
Ym tang tipsngi, ko khun tip miet dum biej,
kmie kyllut jngai shatei baieij
jingieid pyisih bitar
namar:
ki mynder-paid bthei-tit b'la pait
ha pha la pynlong aiñ rit paid,
suki ki rit -paid kin sa heh
ki heh kin sa rit ka heh!
U ut un rung shapoh na bar
kynjat ngin shah napoh sha-bar!
La klet dang mynno sngi
phet wir la long ha la ka ri?
Kan poi ka por khun kin sngewthuh
ban im ruh long ba ïap kumjuh;
ki por ki sngi ki ïaid kynjai,

ki wah ki la tuid jngai,
nga pat pangnud
pyrkhat ki sngi ban bud.

VIII

Mano ba ong kumtei nga pyrkhat
nga dei u ing-khong shyllangmat?
Mano ia nga ba nud ban khñium
nga dei nongkynshoit rah wait rah sum?
Ne ong :
"u pynkhihwin shnong?"
Kita, hynrci, ba ong ba nud
ia ki dei hok ka khi lai-nuid!
Ba shlan kren beiñ kine ki laiñ
ia ki namar la thad khlem -raiñ,
ia ki la tan thad ha ryngkew
u 'pen ryngkew.
N'u ta u lum nga sdang ban hiar
sawdong nga 'i ïap la kynjar;
rong ker thiang jem ki pynkylla
maw dohnud eh mynta,
ym pyrsad mynsiem ngan kyndeh
kynjri - mraw - beiñ sngew u dang teh!
Jingdum ka tap
mynsiem ka ïap . . . . .
Namar baroh ki daw kumta
lehraiñ ban ong: "Pha dei ka Ri jong-nga !"

12. HA DUH KA ÏING KI SUR RWAI

Lynti to btin ia nga, a Blei!
Katba dang dei ïaid ha pyrthei;
Lynti kan jrong, kan dum, kan tmang
Kan shai bad shngaiñ tang sngew Me don hajan.

Pynngeit ka jingngeit skhem kumta
Shlur ba ngan sngew Me jngoh ia nga,
La kyrduh ruh, ki lok ngam don
Jingkit ngan khia, wei briew pyrthei ngan long.

Na Me shisien jngai nga la poi
La shah ïalam ha ki jingpynshoi,
Ka khmat lehraiñ nga la buhrieh
Hynrei ka por ka ïaid, katno ngan rieh?

Na ki lok bun ka shikatdei
Nga la mut jngai ha ka pyrthei . . . . .
Ha ka bakut nga shem mynta
Ka mut than eh na ki ------ nga la bakla!

Ka shaniah briew nga shem kumta
Lehraiñ kylla ki kut ia nga;
Naduh mynta ha nga pynshem
Ka shaniah tang ha Me ka bym lah len.

Ia ki baieid bad ki bajan
La d'wai kin kiew kliar paw ka nam . . .
Khongpong haba jia kum long kumne
Pynlong ha khlemraiñ - briew ruh ngan klet ha Me.

Shitom la leh nga beh ba kwah
Ki kali, ki piïon, ka bangla, ka spah,
Kumne sha tdong, phewse nga liem,
Pynlong haei nga don ngan hun mynsiem.

Ha jingim briew haei ngam rem?
Ngam sngew larkam ban myntoi lem,
Sngew synei lem kumta, 'Trai, keiñ
Ha Me ngan rieh na shah ka kren ban-beiñ.

Pynlong ruh ngan sngewthuh jylliew
Ba ha kane ka jingim briew
Ym lah ban kmen tang ha jingkmen
Ha bor long briew, hynrei, ba lah ban len .

Ki briew kin 'i phylla kumta
Ia ki ngan long dur-briew-bula,
Ia ki ngan long u biej tasam,
Ngan hun pat tang ia Me nga sngewthuh tam.

Kumta, ka lashai bad hynnin
Khuslai ym kwah shuh ha jingim,
Kaei naduh mynta pynban
Pynlong jingmut kan leit tang sha Me khnang.

Sha lynti - bneng ngam pan kin phriang
Tang 'tiew shylluit khlem shiah kin siang,
Pynlong nga nym lyngngoh ne thut
Ban shem syntiew iewbih sma ruh ki pyut!

Bnai un pyllun shisien shibnai
Khlur bneng kin paw lynti kan shai,
Lyoh-rben tang par kine baroh
Ha lynti dum sheptieng, ngan thung khohmoh.

Ki dur ki kynsha phngar kin paw,
Jingtieng kin shu pyntieng khlem daw
Ban sheptieng rit longbriew ban sngew
Nym ïa kynduh ki briew ne wat u ksew.

'Er-ïong ka miet dum kan synñia
Lyer kan khyrwit, sympat s'u phria
Phieng ngan sngew her nga ruh ka rngiew
Sngew phai noh sha lynti ba kham ïaid briew.

Ki lok b'la ïaid lynti na sdang
Ki la jah noh . . . . . marwei nga jam,
Nga ju kylli shisha balei
Ban bud ka lynti Blei hap ïaid marwei?

Ka doh long briew kumta ka khroh
Ban ngop ha pyrthei kmen lang lem noh . . . . .
Mynsiem -blei pat ka pynsngewthuh
Sa ïam kum u Judas kordit khatduh.

Hapdeng kane ka dum itieng
Kin don ki khlieh - reng kiba ïeng!
Ban shngaiñ khohsiew ngan dem ban d'wai
Un hiar ai-bor u Mynsiem lam jingshai.

Sawdong phylla suda ia nga
Ki pynsngew-shem katno shisha,
Suk nga nym lap ruh da lei lei
Laitlan ngan ïaid, sngewsih nga sah jngai Blei.

Ban jngai kumta, nga shem na Me
Ha jingdum sah par ngan tare,
Ha jingkmen ruh ngan sngew khlem kmen
Ha jingim ruh ngan sngew ïap nga la slem.

Ka ïing ban poi sngew sah ka jlan
Ka ban sngew khia sngew sah ka ban,
Baroh kine kin kut hynrei
Ki khmat kin khap shipor hangne ka pyrthei.

Dei tang kumne ïalade ngan shem
Khyndew ngan duh - ïohnong ha bneng . . . .
Kumta to btin ia nga, a Trai!
Tat ngan poi ïing iohsngew sur bneng jingrwai!

13. KA HORATIAN ODE IA U 1999

I

Khublei ia phi snem ban noh phai
Ko shihajar lai ki khyndai,
Ko mynsiem blei ban khlad
Ia nga phin ieh jyndat?

II

Tang kem ïong-reiñ jingtem kin riew
Pynshad mastieh ban khleh biej briew;
Ban khlad maphi balei
Katne kmen briew ia-ei?

III

Sngew kwah kylli balei keiñ snem
Ban ïap maphi kmang ngi ap kmen?
Kum ïing ïap miet hangne
Ngi dih, khalai ia rkhie.

IV

Sngew-sih tang ban mutdur, ko snem
La phin leit noh hi kumne shen,
Ia phi ngim sngew balei
Ka pang ka bynnud ei?

V

Ki briew kin kmen mynta, la-shai
Kin poi im biang klet ha khuslai!
Nga ruh diaw ngan long lem,
Kynmaw, ia phi ngan tngen.

VI

Ia phi katno pangnud nga sngew
Ym don ka tiar doktor ban thew
Naduh sdang shi-tarik
U Kyllalyngkot thik.

VII

Naduh por ba tip-briew jong-nga
La shon shap lypa ia phi ha nga
Haduh ka kynti khlad
Kane ka khyllipmat!

VIII

Nga ieid haduh katta shisha
Ha phi namar la saiñ ha nga,
Dang mut ngan shong bad phi,
Phi ieh beiñ ha lynti.

IX

Hynrei u Nongthaw don ka bor
Jingiaid lypa u tip ka por,
U pynpangnud ia ngi
Pynpait arliang lynti.

X

Katno sngew pang sah typang sat
Bad kumno ruh ngam lah pyrkhat?
Maphi na nga phin noh
Jar-jar, kumne, ngan thoh!

XI

Lada nga kren briew ha pyrthei
Ia phi ngan kum ïalap synei
Pyrthei, kynthei kan kheiñ
Rangbah ïam-bait kan beiñ.

XII

Kumta, to shah wei-briew ngan kan
Ba jingkhlad noh jong-phi kan man
Ka tip-briew ha pyrthei
Ka bym tip-briew ei-ei!

XIII

'Jat sngi jong-phi kumne kin jah
N'u ne u 'nai khatduh Nohprah,
La shai dang step ban pli
Ar hajar ki Kjat Sngi.

XIV

Da kumno sha ka ïaid ka por?
Kane kylli nga sah b'rabor,
Ia phi hajar ki snem ruh
Ka por ka lap khatduh!

XV

Ngam kwah ban her sha ki dewlynnong
Ka Pasiphik ban pdiang nyngkong
Ki 'jat sngi ar hajar
Nyngkong, hangne kin hiar.

XVI

Sngew sliang pynban ngan ap sha ba-jngai
Ka ri kjat sngi kin sep khatwai
Dei hangta keiñ ainguh
Ngan dem ka d'wai khatduh.

XVII

Sa shisien wat nga kwah ban biang
Ba por b'la mang ia phi la biang:
Bha ban sahnud kumne
H'u Blei, ha phi, hal'de.

XVIII

Phi dei ka kynja blei khlad noh
Ba katne sat sangsot ka snoh!
Khamtam ban ia pyllait
Ki kti ïa-snoh ki lait.

XIX

Ko laiphew-wei Nohprah ban wai
Ko khatkhyndai Khyndai phew Khyndai
Phin wan hi kum ka sngi
Ba mih ba sep na ngi.

XX

Pyrthei jong-ngi ka la rim bah
Da ki billion snem phew ki spah
Maphi, kumta, ko snem
Phi dei ka kheiñ dang shen.

XXI

Katne nga sngew balei nga kylli
Jingsep ka sngi mynta ka sngi?
Namar ban bat ym lah
Nga ieid ruh katno shah!

XXII

Pynban ngam tip-briew balei te
Haduh katne ngan sngew eh hal'de
Ia phi ko snem ban duh
Kyntang ïa-wai khatduh!

XXIII

Hapoh ki sngi ba - kmen jong-phi
Btin kti ia nga phi la pyni
Shibun kiei kiei
Jingjia bah shikatdei:

XXIV

Kum jingieh-dien ki baieid tam,
Kum jawdud khunlung jingthrang shu sah sliang
Bad jingim briew jong-ngi
Dei tang ka aironi!

XXV

Sngewsih ia khleh bad jingsngew - kmen
Hajar ki spah ki pher jingshem
Ia ki nga sngew wei-briew
Sngew kum nga la phohsniew.

XXVI

Ki jingleh than, ki jingkren sang
Ia ki ba-jan, baieid eh taın,
Sngewkthang, mynta shu peit
Khunswet, phi ruh phin leit

XXVII

Ki bun na ki, ki la leit phai
Don ruh na ki ha jan bad jngai,
Sahnud ha nga ban im,
Ïap ruh, balei ki im?

XXVIII

Kan biang ia nga ngan ïam ia ki
Sngew syam ngan sah ha man ka sngi?
Shisien jing-im bakla
Dukha ngan sah shirta?

XXIX

Ia nga, ñiuma, sa pynong lem
Ha ki bad ha u Blei ha bneng
Ki lait ki let mynsh'wa,
Lynti ki lam mynta.

XXX

A, dei ka sngi ka dum - lyoh - khriat,
'Jat sep sngi ruh, sngewsih, kim shat
Kyrmen khatwai yn bha
Phin bet ki matti bha.

XXXI

Katta, ki bun ki dang ia-kmen
Ha bam khana, rwai, shad, ka tem . . .
Bad phi nangne nga pat
Nga ngam thwei jingpyrkhat.

XXXII

Ki um bilor bun rong i-bang
Na klat kjup rymmiang ki rung ryndang
Ïalade pat nga dih
Bynnud smiar ka sngewsih.

XXXIII

Nga 'i sim bneng diaw ki phai skum,
Ngam 'i lyoh bneng rong ha bajngum,
Ki briew-khyndew ki smiej
Ka por khatar ban tied.

XXXIV

Ban shad patrong shynrang-kynthei
Kum briew dum hyndai ka ainguh blei,
Shitaiew thik kumne
I'u Blei ki la mane!

XXXV

Nga pat ia phi ngan siew kylliang
Da jingsngew ka mynsiem tlem tam,
Ym don ba lah bishar
Ma phi keiñ sa bishar

XXXVI

Khatduh, ïa-wai, ia phi, nga d'wai
Leit suk mynsiem kam wai,
Te khublei biang ïa-khlad
Sahnud, kren shuh, ngam lait.

14. EPILOGUE

Ha phi kiba pule nga ngeit skhem keiñ
Phin sa ia sngew ha sngi jingim bakut,
Wat kito ruh kiba leh kiai kheiñ beiñ
Lada ka hok ki buh sh'wa ha jingmut.

Ki ktien phylla pyrsad mynsiem b'la thoh
Ka thoh spah sien pyndam ka bud janai,
Lyngngoh kumno ki mih ki taiñ jingthoh,
Dei tang ka pyrsad rieh Blei ------- ngam lah pynshai!

Ki jingsngewthiang phi pule sngewtynnat
Ia nga te ki la long ki shiah - thar - dung
Naduh sla - kjat haduh 'khlieh jingpyrkhat
Kumne ka long ban long thoh u myllung?

Ki shiah sngewsih shisien ka jingim jong-nga
Ha phi ki point syntiew kine ki kylla

GOVT. OF MEGH
STATE CENTR BRARY, S

